

prišla k vam, iskat pomoči. Ne zavržite me; zavržena sem bila doslej. Svetujte mi, kaj mi je storiti!» Z obilnimi solzami je pričala, da govori resnico. Kakor otrok k očetu, tako je bila prišla nesrečna učenka k svojemu duhovnemu učitelju.

Duhovniku je pa žarelo lice; saj je imel pred seboj ovco, ki je bila izgubljena. Očetovsko jo je potolažil, povedal ji, kaj naj stori, da jo zopet vsprejmó v cerkev; obljubil ji je za prvi čas

varstvo pri Elizabetinkah. Natančneje jo je izpraševal o brezverskem shodu, in razjasnila se mu je tožna resnica, da je tudi Kosem zašel v to družbo.

Ko je Lidiya odšla s priporočilnim pismom naravnost v samostan, pokleknil je duhovnik in dolgo molil.

«O moj Bog, posezi vselej tako milostno v žaloigro pozabljivega sveta, da bi se vsi osrečili in vsi rešili.» Tako je končal, in upanje mu je zasvetilo v srce.

(Dalje.)

Vaški pohajač.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

Dražba je bila. Za našim umrlim župnikom so prodajali pohištvo in druge premične stvari, med temi tudi knjige. Za malo drobiža sem bil tudi jaz nakupil nekaj starih knjig in za nameček še dobil zvezek iz navadnega pisalnega papirja, katerega je bil pokojni gospod župnik lastnoročno sešil in obrezal. Na prvi strani je bilo umetelno zapisano: «Chronica parochiae in Bono Campo», t. j. zapiski o župniji v Dobropoljah. Vesel sem bil, ko sem prečital naslov, saj mi je povedal, da je na teh listih kos zgodovine domačega kraja. Komu pa ni drag domači kraj!

Nekega zimskega dne sem listal v zapiskih kronike in čital odstavek za odstavkom. V šolah pridobljena latinščina mi je zadostovala, da sem razumel vse, zlasti zató, ker knjiga ni pisana v posebno težki latinščini, marveč so izrazi prav domači in lahko umevni. Na strani 57. te pisane kronike slóve odstavek: «Die III. ante Kalendas septembres anno MDCCCLXIII. mortem

obiit Hieronymus Hlebec, vulgo ‚Vaški pohajač‘, interemptus ab iratis hominibus, quia vicum Korita furore actus delevit incendio», to je: «Dne 30. avgusta l. 1863. je umrl Hijeronim Hlebec, po domače ‚Vaški pohajač‘, usmrten od razsrjenih ljudij, ker je vas Korita požgal v besnosti.»

Ko prečitam ta odstavek, spomnim se čudne, že zastarele zgodbe, ki se je prigodila v naši Krájiní.

V naslednjih vrstah podajem vso zgodbo, nič več, nič manj, kakor se je zgodilo, in po resnici tako, kakor je bilo.

Incipiam!

I.

Bilo je pred tridesetimi leti. Vedro poletno nebo se je razpenjalo nad našo ljubo Krájinó, in solnce je razgrevalo gola, skalnata rebra, da je kar od tal žehtela vročina. Dan je bil tak, kakor jih ima Krájiná v vsakem poletju preveč: vroč in suh; v zraku je bilo polno prahú, kateri se je vzdigal s potov in njiv; v

vodnjakih že ni bilo vode, in blatni vaški kali so že presihali. Vodna golazen se je menda grizla in prerivala za boljša, globočja mesta v kotanjah, zakaj ječanje kukcev in stokanje urhov se je razlegalo prav obupno okoli smrdečih kalov. Včasih je potegnil suhi vshodni veter ter je napravil še več prahú. V hlevih je mukala žejna živina in pomaljala suhe jezike iz gobca, kmetje so se pa ozirali na nebo, ni-li kje kaka meglica, ki bi prinesla zaželenega dežja. Na poljih je bilo malo ljudij, saj niso mogli vstrpeti zaradi neznosne vročine; sedeli so v senci okoli domov in spali, ali pa kaj lahkega opravljali. Stari dedci so sedeli v družbah, kadili in se prepirali, ali bode skoro deževalo, ali bode suša še dalje pritiskala. Uganili so, da se morda še tista voda posuši, kar je je po kalih, in jo bodo torej morali iskati ljudje v podzemeljskih jamah ali pa v Krki, če bodo hoteli hraniti sebe in živino.

V Koritih, veliki vasi v ravnini, je ležal na smrtni postelji imoviti kmet Trznar, katerega je čakala le še krsta in jama na tem božjem svetu. Vedeli niso, kakšna bolezen ga je vrgla na postelj, samo to so za trdno vedeli brez ranocelnika in ranarice, da ne bode tlačil več trave, da ne bode več pil vinca, da stori le še pot iz hiše v jamo. In blizu takó se je zdelo Trznarju samemu, saj je sam prosil gospoda, in po njegovi lastni želji se je spisala oporoča.

V rebri za vasjo je tistega popoldné ležal pod košatim hrastom človek, nekaj časa vznák, nekaj časa na trebuhu. Često je zamahnil z roko po zraku ali se je pa oplazil po obrazu, če je muha sedla nanj, ali je kaka mravlja poskušala svoje čeljusti na njegovi koži. Pogum proti takim sovražnikom si je vnmel s krepkimi kletvicami.

Nekaj posebnega je bilo na tem človeku, za naše kraje je bil skoro ptuj. Prvič je bil kosmat, kakoršen ni bil takrat v vsej Krajini razven kakega učitelja nihče, in v delavnik je bil v poletnem času oblečen v telovnik. Kdor bi ga ne bil poznal, mislil bi bil, da je kak ptujec, ki išče službe po teh krajih; po zanemarjeni zunanosti bi pa bil sodil, da je kak potepuh ali berač ali kaj jednakega, ki se klati okoli in v vročini polega v sencah. Veščega opazovalca bi motilo samo to, ker ni imel pri sebi niti vreče, niti malhe, niti palice, kar bi naznanjalo nekoliko njegov obrt.

Včasih se je nekoliko privzdignil in se ozrl na vas. Toda čudne misli so ga menda pri tem navdajale, zakaj temni obraz se mu je srdil, stiskal je pest in žugal . . .

Takó je ležal in kradel Bogu čas kake dve ali tri ure. Solnce je že zdavnaj storilo pol dnevnega pota, vročina je ponehavalala, po vaseh so zatrobili pastirski rogovi. Kmalu opazi naš znanec na nasprotnih rebrih črede in zasliši mukanje goved in žvenkljanje zvoncev.

Tačas nekako pride po stezi iz vasi ženska in krene v reber. Naročni jebašček je pričal, da gre kam v drugo vas ali kamor koli, za nas je to brez pomena. Spešno je hitela po stezi in zrla predse v tla in je na videz nekaj premišljevala ali pa molila. Ker se ni ozirala, ni opazila v senci človeka prej, dokler ni prišla vstric njega. Ko ga pa opazi, zdrzne se osupla in upre oči vanj. Spozna ga takoj, ustavi se, sklene roki in izpregovori:

«Lej ga, Jeroma! Kaj počneš? Kaj ležiš in se dolgočasiš? Domov pojdi, očetu držé svečo!»

«Da bi te vrag! Ali sem te vprašal, baba, po čem so suhe trske ali káli?» razjezi se naglo ogovorjeni in se urno skloni.

Žensko je menda surovo govorjenje užalilo. Zavrne ga z jezo in nevoljo:

«Lej ga! Mislila sem, da si vendar že pametnejši. Saj si človek. Pojdi k očetu in môli, môli! Saj očeta ne vidiš nikdar več!»

«Ti pr čarovnica, ali me boš ti učila, kaj je prav, kaj ni? Izgubi se, da te ne vidim!»

«Duša brezbožna, oče umira, idi k njemu, ako imaš še kaj srca, ako si še kristijan!» pravi ženska jezno in mu zažuga.

Takrat se pa v senci ležeči človek pobere na noge.

Ženska spozna, da je razkačen, in zato hitro zbeži po stezi. Ta stori nekaj korakov, potem ji pa zažuga grozeč ji:

«Čakaj, tega ne pozabim, da si se obme izpodtaknila, ko sem v senci ležal! In ti še rečem, da ne brusi jezika, sicer bodem o priliki pogledal, kake korenine ima, ker ne more pustiti nikogar v miru!»

Ženska morda ni slišala te groznje, zakaj v groznem strahu je bežala, da ji je kar sapa pohajala in se niti ozreti ni upala.

Jerom — takó ga je poklicala ženska — se obrne in pogleda v ravnino in na vas, ki je stala takoj pod rebrijo. Nekaj časa takó stoji in nekaj preišlja, potem pa reče polglasno predse:

«Ne grem, ne grem, naj se stegne stari, čas je že! Prej se nisva mogla videti, zakaj bi se sedaj dolgočasil, gledajoč ga, kako se vije — — — Oče! — kaj to meni? — Sem-li mar jaz kriv, da je moj oče? — Sem mu li kaj dolžan? — Ničesar! — Sem mu li kaj prizadejal? — Ničesar! — In vendar — ni me mogel trpeti! Preziral me je, zaničeval, podil iz hiše! Hu! Tega ne

morem pozabiti! Hu! Tega ne, nikdar, nikdar»

In morda je bil glas vesti, ki mu je kakor daljni odmev dejal:

«On je tvoj oče, tvoj rodni oče!»

«Ne, tak človek ni oče!» sikne strastno in stisne pest.

Potem pa naglo odide po grmovju, govoreč s seboj in mahajoč z rokami. Gredé pogleda v mošnjico, koliko ima še denarja. Razuzdano veselje mu zaigra na obrazu, ko je seštel denar. Mnogo ni bilo, a vendar zadosti, da zamori vzbujeno vest, ki se mu oglašala v prsih. Hitel je, kakor bi bežal pred kom. Kmalu dospe v ravnino in potem hiti po stezi med njivami. Dolina se oži čimdalje bolj, gore se bližajo druga drugi, in čez pol ure pride v samotni jarek. Še nekaj minut mine, in Jerom se ustavi pred neprijazno hišo. Suha smerekova vejica je pričala, da se v tej hiši toči vino in žganje.

V veži se srečata z gospodarjem.

«Hoho, Jerom, ti tukaj? Kodi hodiš? Tako te iščejo, kakor struško ranarico.»

«Kdo me išče?»

«Brat je bil tukaj, sestra je po tebi vprašala, in neki deček, kaj vem, čegav, hotel te je imeti. Pravijo, da je tvoj oče hudo na koncu.»

«Pravijo? No, naj le bode! Čampelj, prinesi vina, prinesi, če ga imaš, če ne pa žganega!»

«Imam — za denar!» reče z izvestnim glasom krčmar Čampelj in od strani pomeni Jeroma.

«Za denar! Kako pak? Kaj misliš, da pijem vbogaimo? Prinesi, vse plačam, ako pa ne, piši! Čul sem, da predno mineta dva dneva, je Trznarjeva hiša moja.»

Čampelj neverjetno zmaje, potem pa vendar gre v klet. Jerom pa stopi v zaduhlo sobo. Pri črvivi mizi je sedel

pivec. Na pozdrav vstopivšega Jeroma izpregovori:

«Héhé, bratec, od kodi pa ti? — Na! Pij! Izplakni si malo zaprašeno grlo, da lože poveš, od kodi in kam, in koliko ti nese beraštvo!»

Govoreč porine polni kozarček na vogel.

«Pij, plačano blago, zaslužno blago, dobro žganje!»

«Kdo pa si ti, malhar, da mi praviš — bratec? Kdo si?» pravi Jerom srdit, da ga berač primerja sebi.

«Héhé — kdo? Kaj sem? Velik gospod — berač!»

«In ti, duša beraška, misliš, da so vsi ljudje berači?»

«Vsi niso — pa ti si, nič se ne sramuj!» govori berač, kateremu je žganje razvozlalo jezik. «Naš stan — dober stan.»

«Môlči, dedec, jaz nisem berač!»

«Nisi še — — pa bodeš!» odvrne berač porogljivo. «Jaz poznam ljudi dobro, in zdi se mi — — —»

Jerom je bledél od jeze in izvestno bi bil planil na berača, da ni videl na mizi ponujenega kozarčka z močno pijačo. Tako si je pa mislil: berač ni hudoben in ne vé, kaj govori, ker je že pil. Stegne roko po kozarcu in v usta nesoč pravi:

«Na, pa pijem, da ne bodeš mislil, da sem hud, ker si me imel za berača.»

Rekši izprazne kozarček.

«Prisedi in pij z menoj; usmiljen sem in tudi tebi privoščim pijače, dokler je imam sam.»

«Meni? Kaj me poznaš? Veš, kdo sem?»

«Ne poznam te, pa kaj takega si, kakor sem dejal. Malhe res nimaš in palice tudi ne, pa vse drugo, kar je na tebi, s tisto kocasto brado, ne obeta dosti.»

«Ne, ne, ti prijatelj, berač nisem, jaz sem poštenega kmeta sin, jaz sem Trznarjev Jerom iz Korit.»

«Iz Korit si? Lej ga, blizu imaš do doma! Jaz sem pa s Smuke doma. Prav za prav sem Kočevar, toda odkar brnjám, pozabil sem že jezik. Pravijo mi Gregec.»

Med tem prinese krčmar Čampelj polič vina in ga postavi pred Jeroma. Jerom natoči in pomakne kozarec svojemu sogostu. Ta ga jako zadovoljen zvrne v grlo.

«Kje si pa bil, ker te ni bilo doma in so te iskali domači vse popoldne?» vtakne se krčmar v pogovor.

«Vprašaj, kje sem bil? V senci sem ležal in spal.»

«Oh, ti, Jerom, tepec si bil in tepec si!»

«Kaj praviš? Jaz sem tepec?» razsrdi se Jerom.

«Kaj nisi? Tepec si in še velik tepec in le poslušaj, zakaj si tepec! Kadar kdo umira, tedaj je vedno dobro biti pri hiši. Lej, kako bi bil ti danes lahko doma in bi bil prišel do denarja, ko je stari že pojema! Saj veš, da ne more vzeti ničesar seboj! Sedaj so pa že drugi planili po denarjih.»

Jerom se nevoljen opre na mizo. Krčmarjeve besede so se mu zdele resnične.

«In kakšna je oporoča? Koliko ti je zapisal?»

«Ne vem.»

«Ne veš tega? Pri oporoči te ni bilo doma? Sedaj pa vidim, da blazniš», razjezi se Čampelj. «Oče se odpravlja s sveta, sin pa okoli kolovrati. Oče нареkuje oporočo, sin pa v senci leži.»

«Ne javkaj, Čampelj, kakor star krokar. Idi in pritisni nekoliko pipo!»

«Tebi? Na kaj? Denarja nimaš, obleka je raztrgana, na brado ti pa ne zaupam.»

«Zaupaj mi na domačijo, na hišo, njive, živino, na kar hočeš, duša oduška! Nosi pijače!»

«Na tvojo domačijo? Kje jo pa imaš? Kdo ti jo je dal?»

«Stari umrje, in moje je vse.»

«Ako nisi bil pri oporoki, nimaš ničesar. Saj se nista nikdar prav mogla!»

«Bodemo videli, čegavo je vse! Prinesi vina, pravim! Na upanje ne pijem. Tu je še nekoliko več, kakor za jedenkrat.»

Rekši vrže mošnjiček na mizo, da denar prijetno zazveni.

Cvenk in žvenk udobrovolji skopega gospodarja, da pograbi steklenico in gre v klet.

«Ne-li, bratec, velik skopuh!» izpregovori berač, ki je prej molčal in pohlevno gledal krčmarja.

«Oderuh in slepar!»

«Prav praviš, oderuh in slepar! Verjemi mi, da me je ukanil najmanj za tri prgišča moke, ko sva naredila prej kupčijo, in slabo jo je plačal, slabo.»

«Zakaj pa prodaješ?»

«Ej bratec, po svetu je ne morem nositi. Ljudje so preradodarni in mi prehitro napolnijo vrečo!»

«Torej se ti dobro godi?»

«Dobro, ne smem se pritožiti! Ti si pa sedaj revež, ko ti umrje oče, kakor slišim.»

«Revež? Zakaj? Gospod postanem in nič drugega. Hišo bodem imel in denar in oženim se potem in pil bodem, kolikor bodem mogel. Pa reci, če res ne bodem gospod, kakor jih je malo pri nas!»

Berač prikima počasi, plašno in zavidljivo zre svojega soseda, zakaj odgovor njegov ga je iznenadil. Jerom se mu je zazdel res velik gospod, dasi ga je pred malo časa imel za berača.

Krčmar prinese namestu poliča poln bokal.

«Da mi ne bode treba prevečkrat v klet, prinesel sem večjo mero.»

«Prav.»

Jerom pije in ž njim pije berač in tudi krčmar ni hotel od mize, saj je vedel, da Jerom dá rad piti. In da bi se mu še bolj prikupil, pohvali ga in pritrdi njegovemu vedenju.

Zaužito vino jih je razburilo. Jerom se je rotil, da mora biti hiša njegova, in je preklinjal svojega očeta. Berač je cmokal z jezikom, pil in objemal Jeroma, imenujoč ga bratca. Krčmar je pa še bolj podpihoval razvnete strasti, da je smel še bolj piti.

In včasih je prodrlo hripavo krokanje iz krčme. Bili so divji napevi, nespodobne napevke, kakor so bili surovi ljudje, ki so jih peli. Ne upam si jih zapisati.

Solnce je lezlo za gore in velike sence so objemale dolino. Pusta Draga skoraj ni videla več velike dnevne luči.

Hrup v gostilni je postajal čimdalje večji, petje razuzdanejša, ukanje in žvenk kozarcev silnejši.

Iz daljave so pa prinašali razburkani zračni valovi otožno zvonjenje tudi v Pusto Drago. Toda nihče se ni prekrižal in molil za dušo, ki se je ločila s sveta in šla uživati plačilo za svoja dela.

Trznar je bil mrlič.

II.

Težko je umiral Trznar. Oslabel še ni bil toliko, da bi pozdravljajal smrt kot rešiteljico pozemeljskega trpljenja; bil je še trden, saj je živel šele nekaj čez petdeset let. Delal je pridno in gospodaril dobro, da se je dom ž njegovim gospodarstvom pospel med sosednimi domovi, ne po višini ali zunanosti, temveč gmotno. Hiša in zemljišče sta

bila brez dolga, in marsikak goldinar je bil varno na pòsodi pri sosedih. Trznarju je šlo vse dobro in gladko, žalostil in jezil ga je samo najstarejši sin Jerom. Veliko si je prizadejal, da bi ga obdržal na pravi poti, veliko se trudil, da bi mu olajšal življenje. Toda čimbolj ga je ljubil, tembolj ga je sovražil sin in mu nagajal, kolikor je mogel. Celó sedaj, ko je oče ležal, ogibal se je sin hiše in ni maral priti k očetu, ni ga hotel pogledati niti za trenutek. Prišel je pač, kadar ga je prignala lakota, toda ni pristopil k očetovi postelji, da bi ga tolažil, ampak je vselej hitro odšel po svojih čudnih potih.

Oče je pa hrepeneč čakal trenutka, ko pristopi ljubljeni sin k postelji, da si napase ž njim oči, in mu s slabotnim glasom dopové, da ga ljubi, da naj mu odpusti, ako je bil ž njim kdaj trd in osoren. Izpraševal je vedno, kje je, in prosil, naj ga pokličejo k njemu. Toda sin je bil trdosrčen, s kletvijo in roganjem je odgovarjal solzam matere, prošnjam sestre in brata, bežal je z doma in begal po samotnih rebrih in dobrih, posedal po zakotnih krčmah in pil — pil na blaznost.

Kako rad bi bil oče prvorojencu oporočil kmetijo, toda vedel je, da mu ne sme, ako neče uničiti vse domačije, ako neče, da se njegovi ljudje ne razkropé po vsej Krájiní. Vedel je, da mu ne sme izročiti gospodarstva, ker je bil sin hudoben, pa tudi še bolan na umu. To je oče dobro skrival v svojem srcu, ker je mislil, da drugi tega ne vedó, to pa zato, ker se je Jeromu le malo-kdaj bolj poznalo. Takrat je bil pa vselej bolj divji in je pohajal po samotnih potih, ali pa pil, kolikor je mogel.

Iz tega važnega vzroka je Trznar oporočil domačijo drugemu sinu, izgo-

voril je pa Jeromu pri hiši dobro hrano in stanovanje do smrti, obleko in pa nekoliko denarja po previdnosti gospodarjevi.

Poslednji dan je bilo pred njegovo smrtjo. Oslabel je bil že toliko, da ni mogel glasno govoriti. Okoli postelje so stali žena, otroka, sorodniki, sosedje, toda bolnik še ni bil zadovoljen, z očmi je iskal nekega obraza, in kadar so se odprla vrata, pogledal je, ne prihaja li oni, katerega si najbolj želi njegovo očetovsko srce.

«Jerom, moj sin!» vzdihoval je s slabotnim glasom in proseče upiral oči v ženo, kakor bi ji hotel reči: «Poišči mi sina, privédi mi ga!»

Pač so ga iskali povsodi, toda Jerom se jih je ogibal; najti ga ni bilo nikjer.

Zaman je bilo pričakovanje, zaman hrepenenje očetovo, sina ni bilo.

Smrti znoj mu stopi na čelo, solze mu zaiskré v očeh. Zroč malo razpelece v desnici, vzdihne globoko in votlo: «Odpuščam mu.»

In s tem vzdihom zapusti njegova duša trohljivo telesno posodo. Mrtvaška bledost prevzame njegov obraz, mrliški duh se polagoma razlije po hiši.

Žena in otroka obupno zaplačejo, sosedom in sorodnikom se zresné obrazi in solze sočutja jim zaigrajo v očeh. Ganilo jih je hrepenenje očetovo po otroku, in marsikomu se je pristudil nepokorni, neusmiljeni sin.

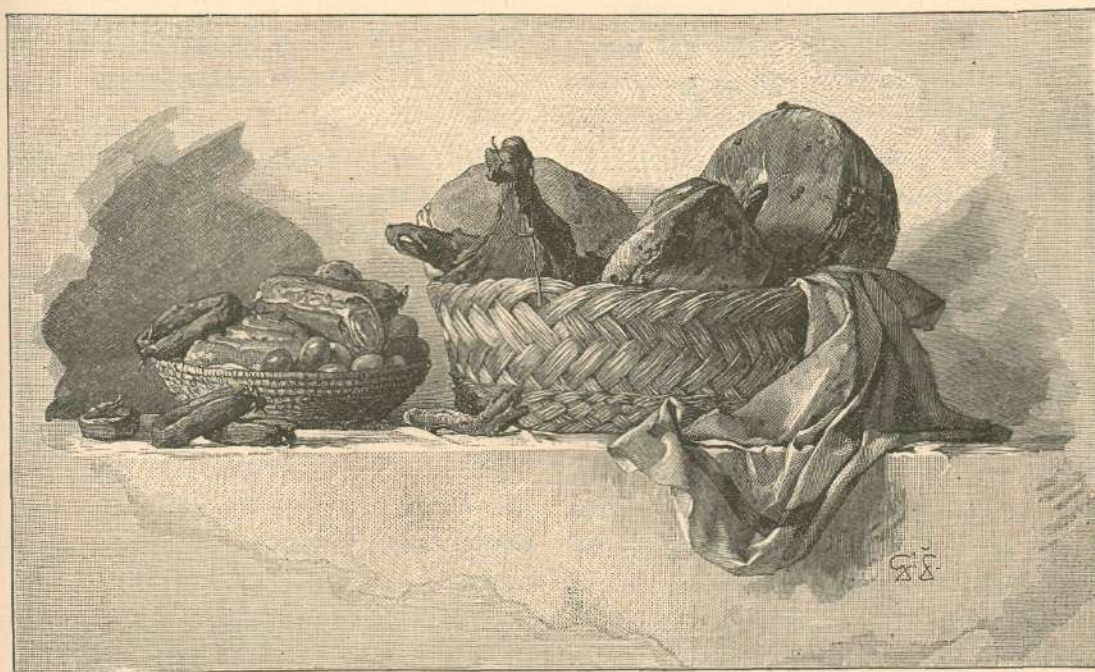
Trznarja so devali na oder, cerkveni zvonovi so pa otožno peli mrtvaško pesem, oznanjujoč na široko, da se je preselil zopet nekdo s sveta, in so pozivljali k molitvi za njegovo dušo, ki potrebuje morda usmiljenja božjega.

Votlo brnenje zvonov je napolnilo tudi ozračje Puste Drage. Toda tam ni občutil nihče teh resnih zvokov, glasnih opominov. Vinski duhovi so praznovali

svoje hrumne in nesramne veselice. Sin je pil, sin je pel in se razuzdano veselil očetove smrti, saj je bil uverjen, da napoči sedaj zanj dôba slobodnega življenja, slobodnega in neizmernega popivanja, brez opominov in prošenj skrbnega očeta.

Tiha noč se je umikala belemu dnevu. Zvezde so bledele in izginjale, mesec je lezel za gore, jutranje nebo se je jasnilo in rmenilo, zvonovi so naznajali mlado jutro. Takrat se pred Čamp-

ljevo krčmo v Pusti Dragi vzbudi naš znanec Jerom. Mêl si je zaspane oči in ugibal, kje je. Ko dobro izpregleda in opazi okolico, znano hišo in poleg sebe svojega sinočnjega tovariša, spomni se vsega. Čudno se mu ni zdelo, da se je vzbudil na taki postelji, zakaj bil je že vajen vsega; potiplje se pa v žepu za mošnjico. Najde jo res, toda bila je prazna: naj jo je še tako obračal, našel ni ničesar. Krepka kletvica je bila njegova jutranja molitev, in če bi se bila

«Velikonočni blagoslov». (Narisal Jurij Subic.)

njegova želja res izpolnila, pogreznil bi se bil v tistem hipu sleparski krčmar Čampelj v neizmerno peklenko žrelo. Žal je bilo Jeromu za denarce in premišljal je, koliko je zapil. Toda ni se mogel spomniti. Kazalo mu ni drugega, kakor iti domov, da dobi tu kaj denarja, saj je vedel, da mu ne zaupa v vsej Krájini noben krčmar niti bora. Vstane in prevalí berača, hoteč ga prebuditi. Berač nekaj zamomlja in spi dalje.

«Aló, malhar, na noge! Oprtaj vrečo in pojdi za kruhom! Vse imaš prazno, malho, mošnjo in želodec», zavpije mu na uho Jerom.

Toda dedca ne premoti vpitje prav nič.

«Stara goba je popila več vina, kakor jaz. Čakaj, malhar, drugič ti že pokažem, kako se pije na ptuj račun!»

Po teh besedah Jerom odide po poti v Korita. Nič ni bil dobre volje. Glavo je imel težko od zaužite pijače, lačen je bil in denarja ni imel več. Domov

ni šel rad. Vedel ni, ali še živi oče ali je že mrtev, toda s tem si ni belil preveč glave, sovraštvo se mu je obudilo zopet z vso silo, da bi očeta najrajši ne videl, ne živega ne mrtvega. Premišljeval je, kje bi dobil denarja. Čudno je bilo res, da je dobil Jerom doma kak krajcar, ker so vedeli, da vse zapravi. Sam ni prosil nikogar, rajši je odnesel kako kokoš, žito, ali kar se je dalo premakniti in v denar spraviti. Dajala pa sta mu denarja oče in mati: mati zato, ker se ji je smilil, oče si ga je pa hotel s tem pridobiti. Takó je imel Jerom za pijačo vedno nekaj.

Solnce še ni bilo izšlo, ko pride Jerom v vas; ljudje so ravno vstajali. Nekako čudno mu je bilo pri srcu, ko se je bližal domači hiši, in nekaj se je zopet oglašalo v njegovih prsih:

«On je tvoj oče, tvoj rodni oče!»

Toda Jerom tega zoprnega, pa resničnega glasú ni mogel preglušiti.

Ko stopi v vežo, osupne, zakaj v hiši je bilo vse nenavadno mirno in pospravljeno; zadišalo mu je po gorečih svečah in še neki drugi duh mu je silil v nos. Jerom postoji in posluhne. Iz hiše mu udari na uho enakomerno šepetanje, iz čumnate pa globoko vzdihovanje. Te vzdihljeje je poznal dobro, saj jih je čul čestokrat; takó je vzdihovala le njegova mati. — Hoteč vstopiti v hišo, odpre vrata. Toda ne stopi še čez prag, opre se na podboj in zre v hišo, kjer je imel mnogo zreti. Na visokem odru je ležal med platnom mrlič, njegov oče; sveče so dogorevale, nekatere pobožne ženice so sključeno sedé pol v spanju molile za dušo pokojnikovo. Pri njih je sedela njegova sestra in objokana zrla v truplo očetovo.

Jerom je hotel zbežati, toda neki notranji nagon ga je zadrževal, da se ni mogel umakniti.

Sestra se ozre in ugleda svojega brata.

«Jerom! — moj brat!» vzklikne otožno in se mu približa. «Kje si bil? Od kodi prihajaš? Iskali smo te ves dan, a nismo te našli. Zakaj nisi prišel k svojemu očetu? — Oh, Jerom, Jerom!»

«Môlči, môlči, sestra! Ne blebetaj! Kdaj je umrl oče?»

«Jerom? Ali nimaš v prsih sinovskega srca, da te ne gane pogled mrtvega očeta? Ali nimaš nobene solze, da bi jo potočil iz žalosti? Jerom, ne bodi takó trdosrčen, pridi in poklekni k odru, nagléj se očetovega obraza, katerega vidiš zadnjič na tej zemlji! Môli za dušo očetovo, prosi ga odpuščenja — za vse — —.»

Govoreč ga prime za roko in ga vleče k odru; on se pa ne more upirati njeni volji in se bliža odru.

Odkrije se, seže po kropilu in pokropi z blagoslovljeno vodo svojega mrtvega očeta; nato se spusti na kolena, in ustnice se mu zamajejo. Opazoval je mirni obraz očetov, katerega že dolgo ni mogel gledati takó brez sovraštva. In hipoma se mu zazdi, da gleda oče z onega sveta nanj; vsaj tako so ga premotile na pol odprte oči očetove.

In takrat se skloni sestra k njemu ter mu šepne na uho:

«Môli, môli, oče ti odpuščajo!»

Vzbujene starice si pomenljivo pomėžikujejo, sujejo s komolci in šepetajo druga drugi:

«Vidiš ga, sedaj je šele prišel! Môli, prej ga je pa klel in še včera ni maral priti, ta pohajač, k svojemu očetu.»

«Izprijeni otrok! Zakaj sta mu pa vse dovolila!»

«Prav se jima godi. Kar sta vzredila, to imata. Pohajati sta mu pustila, poštal je pohajač, vsem ljudem na poti.»

«Vsem na poti! Le meni verjemi, še kleli ga bodo!»

«Ej, dobro ne more končati!»

«Ali si vendar prišel?» ogласi se sedaj mati na pragu. V teh besedah je zvenelo bridko očitanje, iz očij ji je sijala gorka materinska ljubezen, na obrazu se je poznala velika žalost.

«Zakaj nisi prišel prej? Zakaj nisi prišel k očetu, ki te je pričakoval do zadnjega vzdihaja?»

Jerom vstane, toda ne more odgovoriti.

«Sin, tega ni zaslužil tvoj oče!»

Polijó jo nove solze.

Te solze so Jeroma čudno ganile, kakor še nikdar ne. Kes se mu vzbudi.

«Ne jokajte, mati! Solze si obrišite!»

In skloni se k ušesom materinim in šepne:

«Lačen sem.»

«Oh, nisem vedela tega. Pozabila sem, da nisi doma ničesar jedel. Pojdi sem!» rekoč gre v čumnato.

«Glej, Jerom, kako si nespameten! Doma imam vsega zadosti, ti pa lačen in žejen pohajaš okoli. Kaj ti je tega treba? Doma bi bil in živel mirno!»

Jeromu se je tajalo zakrknjeno srce. To se je zgodilo pa vselej takrat, kadar je bil treznejšega uma, ko ni imel denarja ter je bil lačen. In če mu v takih trenutkih ničesar ni dejal oče, bil je dober in pameten.

Jedel je hlastno, mati je pa sedela pri mizi in ga gledala ljubeče s solzami v očeh.

«Oj, Jerom, ko bi ti vedel, kako te je ljubil rajni oče!»

Jerom zmaje, češ da ne verjame.

«Vedno je popraševal po tebi, vedno se je oziral v duri, kdaj vstopiš, in naposled, ko ni mogel drugega več govoriti, je dejal: «Odpuščam mu!» In tebe ni bilo! Oh, Jerom, ti ne veš, koga si izgubil!»

«Očeta.»

«Pač očeta, toda kakšnega očeta! Tako ne ljubi noben oče svojega sina, kakor te je ljubil on.»

«O, o, mati, tega mi nikar ne govorite! Recite raji, oče te ni mogel trpeti!»

«Oh, Jerom, ali se ne bojiš Boga, da govoriš tako? Oh, kako le moreš dvomiti o očetovi ljubezni?»

«Kaj ne bi? Če je bila to ljubezen, kar je oče počel z menoj, pa tudi ne vem, kaj je ljubezen. Oče me je črtil, ne ljubil.»

«Bog ti ne šteje za greh pregrešnega govorjenja! — Kaj ti je pa storil žallega?» pravi mati, hoteč mu razjasniti vse dvome, sedaj, ko je videla, da se mu lahko kaj dopové, zakaj železo se kuje le, dokler je varko.

«Storil mi je mnogo. In da ne bode mislili, da ne govorim resnice, razložim vam vse. Poslušajte torej!»

«Zakaj te ni ljubil?»

«Ne vem, zakaj, samo to vem, da me ni ljubil. Ko sem bil deček, že me je črtil. Ničesar nisem smel delati, vedno je kričal name, brat in sestra sta pa počela, kar sta hotela.»

«Jerom —» Hotela mu je dopovedati, da tega ni smel početi, kar je sam hotel, da je tak človek blazen, ki hoče kuriti na vrtu, pobija kokoši itd. Toda molčala je, saj je vedela, kako se Jerom hitro raztogoti, ako mu kdo očita blaznost.

«Da, tako je bilo. Ker me ni mogel videti, dal me je potem v Ljubljano. Videli ste, kako sem prosil očeta, naj me pusti doma. Toda moral sem v mesto. Dali so me v stanovanje hudi babi, ki me je pretepala in stradala, da sem jokal po dnevu in po noči. Dobil sem knjige v roke in se moral učiti, ako pa nisem znal, vihtela je baba nad mano palico; postil sem se v šoli, in

kadar je prišel oče v mesto, ni imel lepe besede.

«Jerom, Jerom, kaj govoriš!»

«Ha, kaj govorim? Resnico. Veste, zakaj so me dali v mesto? Da bi se me iznebili na lep način, da bi me bila v mestu baba ubila in sestradala — in Jeroma bi ne bilo več na svetu. Toda jaz — — —»

«Mólči! Mólči, Jerom! Ne blazni! Oče ti je hotel dobro, oče ti je hotel preskrbeti boljšega kruha, kakor ga ješ sedaj», vzklikne mati, in šele sedaj ji je bilo jasno, da je sin imel vsako očetovo dejanje, s katerim mu je hotel olajšati življenje, za golo sovrastvo.

«Prišel sem nalašč domov; raji sem bos, raztrgan in lačen hodil po rebrih, tu sem bil vsaj varen življenja. Toda očetu zopet ni bilo prav. Besnel je nad menoj, ako me je le videl. A jaz sem bil vedno pazljiv, gledal sem vedno, da mi ni mogel nič zlega učiniti. Nazadnje je bil z menoj prijazen in sladek, da bi me bil nekega lepega dné — — pa, hu! prej je moral leči na mrliško posteljo, kakor jaz. In sedaj sem prost. Sam svoj gospod sem, in kar je bilo njegovega, to je sedaj moje.»

Zadovoljen in hkratu porogljiv smeh mu je igral na obrazu. Mati je pa objokovala grozne zmote svojega sina. Hudo ji je bilo zlasti zato, ker mu ni mogla pregnati teh zmot, ker mu ni mogla vsega dopovedati; kar si je vbil v glavo, o tem se ni dal pregovoriti. In v ušesih so ji zvenele besede rajnega moža:

«Odpuščam mu.»

«Mati, kakšna je oporoka? Ali je zapisano vse name?»

Mati je bila v veliki zadregi, ker ni vedela, ali bi bilo dobro povedati mu

resnico, ali ne. Po kratkem premisleku se vendar odloči:

«Ne vem. Nisem bila pri oporoki, ker nisem smela biti. Priče pa molčé.»

«Ne veste?» reče porogljivo Jerom. Mati je morala poznati po glasu, da ji sin ne verjame.

«Pa to je jednako, ali je prepisano, ali ni. Jaz sem najstarejši.»

Mati prikima, saj ni vedela, kaj bi odgovorila. Materino srcé je trpelo velike muke. Mož je bil mrtev, sin je tako nesrečen, in sedaj se je bala še hujšega, kadar Jerom zvé, da ni dobil domačije. S strahom je zrla v bližnjo bodočnost.

«Mati, imate-li kaj denarja?» pretrga sin molk.

Mati ga pogleda žalostno in ljubeče, ter reče s prosečim glasom:

«Jerom, glej, oče leži na mrtvaškem odru, ostani doma, ne spodobi se ti sedaj stikati okoli in popivati po krémah.»

«Ej, kaj to meni, jeli oče živ ali mrtev? Jaz hočem denarja.»

«Jerom — — —»

«Kakor hočete!» Po teh besedah pusti mater samo in gre iz čumnate. Le mimogredé ozrši se na mrtvega očeta gre v skedenj in leže, da se še nekoliko naspí.

Mati pa sklene roki, vzdihne globoko in udano, in tiha, srčna molitev se vzdiguje k Vsemogočnemu. Materino srce najde tolažbe v molitvi.

Ljudje so hodili kropit Trznarja in ti dobrosrčni ljudje so jo pomilovali in tolažili.

Malo pred poldnem se vzbudi Jerom in ležé premišlja, kaj bi storil: ali bi ostal doma, ali pa šel. Jezilo ga je, ker mu mati ni dala denarja, in zato se je rotíl, da se zmaščuje. Takrat pa zakukurika domači petelin pred skedenjem. Jerom se spomni hitro nečesa,

plane z veselim obrazom pokoncu, gre iz skednja, in čez nekaj trenutkov je petelin trepetal v njegovih rokah in togotno bil s perutnicami. Jerom se je zadovoljno režal, tiščal petelina in hitro šel po vrtu, da pride prej iz vasi. Čez pol ure je bil v Pusti Dragi in je meštil s Čampeljem za petelina. Čampelj je bil poleg krčmarja, majhnega kmeta, tudi prekupec za vse. Marsikaj bi se bilo našlo pod njegovo streho, kar se je izgubilo kakemu kmetu. Mnoga kokoš ali petelin, ki ga je imela na vesti lisica, zadavljen je bil v Pusti Dragi, ali je pa od tam potoval na kolih ali na hrbtu v Ljubljano ali v Trst. In iz tega vzroka so pošteni Krajinčanje črtili Čamplja.

Jerom ni dobil za petelina nobenega božjaka, nekoliko žganega mu je obljubil Čampelj zanj in bokal bovleške pijače, katero more samo rojeni Krájinčan piti. Za petelina je popival Jerom vse popoldne. — Čampelj ga je hvalil, da dela prav, ker se ne mara podati domačim; tako je še bolj kuril poleglim strastem, katere je itak budila pijača.

Prihodnjega jutra je bil Trznarjev pokop. Navzlic delavniku je spremilo mnogo pogrebcev blagega pokojnika na zadnji zemeljski poti. Na vseh obrazih se je kazala globoka resnost, nevsakdanja zamišljenost, in mnogemu je zvenel v ušesih rek: Danes meni, jutri tebi. Marsikateri sosed je premišljal, kako bode odslej pri Trznarju; vseh pogrebcev oči pa so uhajale zlasti na Jeroma, ki je ravnodušno in brezskrbno korakal za krsto; poznali so ga dobro in prosili Boga, da ne bi imeli takih otrók.

Svetokriški zvonovi so pa peli otožno, kakor bi čutili vso bol, ki jo je trpela žena in mati.

Ko so grmele trde prstene grude na krsto, da je votlo bobnela, porosilo se je marsikatero oko in marsikatera usta so šepetala molitvico za pokojnika.

Jedini sin Jerom ni potočil solze, ni molil, brezčutno je zrl tugujočo mater, brata in sestro in je odšel prvi s pokopališča.

Ljudje so se pa ozirali nevoljni za njim — in pristudil se jim je takrat, močno pristudil. (Dalje.)

Naša pesem.

Č^ouder zlato solnce hodi,
Pesmi pevajo povsodi,
Mesto belo, trg in vas
Gane zvočne pesmi glas:
A lepše, kot je naša pesem,
Nikjer, nikjer še slišal nesem.

Peva Švicar po planinah
Jasno v jasnih visočinah,
Jeka pesem od pečin
Prosto, kot je Švice gin:
Res lepa je planinska pesem,
A čul od naše lepše nesem.

Čul lombardsko petje glasno
V divnih spevih, milo, jasno,
Ker domovje njih lepó
Vnema k petju jih samó:
A lepše pesmi slišal nesem,
Kot naša je slovenska pesem.

Tudi Oger pesmi poje
In slavi junake svoje
In opeva kras gorà,
Pust tihoto, šum vodâ:
A lepše, kot je naša pesem,
Pri Ogrih slišal peti nesem.

Le ob Kolpi, Krki, Savi,
Le ob Soči, Muri, Dravi,
Čuješ milo pesem vprek,
Naših dedov sladki jek:
Gotovo: kot je naša pesem,
Nikjer, nikjer je slišal nesem.

Ant. Hribar.

in naposled je hotel sam odpreti vrata v sosednjo sobo, kjer je mislil dobiti ubeglo ženo.

«Tukaj mora biti, in jaz jo najdem, in pokažem celemu svetu, kje so hinavci in goljufi.»

«V svojem stanovanju sem jaz gospodar; vi si ne bodete lastili pri meni nobenih pravic», odgovoril je resno gosp. Josip in stopil k vratom.

«Prisilim vas», zakričal je Peter in hotel na stran odriniti duhovnika. V tem pa so stopili v sobo pomočniki. Slišali so krik in poslušali pred vrati. Zgrabili so Petra in ga siloma pahnili na hodnik. Hoteli so po policijo, a duhovnik jim ni pustil. Peter pa se jim je izvil iz rok in škripajoč z zobmi planil na cesto. Hitel je k Idi.

«Molčite o tem! Samo to si zapomnite, da nevera razdivja človeka; revež

je izgubil vero in zato se je poživinil. Molite zanj!» Tako je dejal svečenik in se vrnil v sobo molit za Petra in vse nesrečnike, ki so zatajili svojega Boga.

V Idini krčmi pa je med divjim krikom v družbi svojih zapeljivcev praznoval Kosem svojo zaroko z — Ido.

Drugi dan so že prinesli nekateri listi cele sestavke o nesramnosti nekega duhovnika, ki je «preril se v svetišče rodbinske ljubezni in s smelo, brezvestno roko razrušil najblažje in najlepše čustvo človeškega življenja.» Bralci so s slastjo prebirali to novico; nekaj jih je milovalo bankirja, nekaj se jih je norčevalo in blagrovalo zvitega «popa». Večina izmed njih pa je dejala: «Ej, taki so vsi.»

(Dalje.)

Vaški pohajač.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

III.

Jerom se ni nikjer nasrkal novodobnih črnogledih nazorov o svetu, vendar se mu je zdel svet malo prida, zlasti pa ljudje hudobni. Do tega prepričanja in spoznanja so ga pripravili ljudje večinoma sami. Vedeli so, da ni čisto zdravega uma in da njegovi možgani nekaterokrat delujejo počasi, toda niso imeli ž njim blagega potrpljenja in plemenitega usmiljenja. O vsaki priliki — često brez vzroka — so mu nagajali in ga dražili, češ da je blazen; tudi ga niso marali med seboj. Začel je zgodaj mrzeti ljudi, in ta mrznja je

počasi kalila, rasla in je rodila naposled brezmejno sovraštvo. Menil je, da ga preganjajo vsi ljudje in se mu rogajo; zato jih je brez izjeme sovražil in se jih ogibal. Zlasti oduren je bil, odkar je menil, da mu je lastni oče največji sovražnik.

Ker ga njegovi tovariši niso hoteli medse, mislil je včasih, da imajo dekleta bolja srca, in pridružil se jim je. Toda hitro je čutil, da jim je v nadlego. Posmehljivo so si pomežikovale in mu dejale marsikaj žaljivega; zato se je polagoma tudi teh ogibal. Možje

niso poslušali njegovih nasvetov, niso odgovarjali njegovim vprašanjem, žene in ženice so ga pa svarile in rotile, naj se poboljša. Napovedovale so mu vislice in peklo.

Ta prevelika skrb ga je odganjala iz njihove družbe, saj ni mogel misliti, da so le zanj vislice, da le zanj gori večni ogenj, ko je toliko drugih malovrednih ljudi na zemlji.

Obup se je pollaščeval čisto njegovega srca, često je iskreno molil, da bi mu Vsemogočni podelil moč, v hipu streti vse svoje sovražnike. In včasih ga je obšla neka škodoželjnost, da je nalašč komu kaj poškodoval, da je nalašč teptal mlado rastje na njivah. Kadar se je vsipala ledena toča na žitna polja in so ljudje molili, vili roke in klicali Boga, proseč milosti, smejal se je prav od srca in z veselim obrazom potem pohajal po strtem polju. Kako bi ne bil vesel, ko se sovražniku godi slabo!

Malo je bilo ljudi v Krájini, katerih ne bi bil Jerom sovražil. Ti sta bili zlasti mati in sestra njegova. Brata ni maral, ker ga je preveč preziral in mu dostikrat očital pohajkovanje, očital mu, da si ne zasluži niti jedi in obleke. Očitanje pa bôde, zlasti očitanje domačih ljudi.

Pa še nekemu ni Jerom želel nič hudega, in ta je bila Kotarjeva Nana. Kotarjeva sta osebenkovala v leseni koči v Koritih, lepa njuna hčerka je pa šivala in z iglo služila kruha sebi in svojim dobrim starišem. Ni bila samo lepa, ampak tudi pridna in dobra deklica; v njenih prsah je bilo plemenito in usmiljeno srce. Veselila se je dobrih ljudi, z nesrečniki je bila prizanesljiva in usmiljena.

Ko je spoznala, da Jerom ni vedno zdrav, da mu včasih zavrè hudo v možganih in je zaradi tega zelo ne-

srečen, smilil se ji je, obudilo se je v njenem srcu sočutje zanj. Obsojala je počenjanje ljudi, ki so se norčevali ž njim; opominjala jih je, da se kaj takega lahko pripeti vsakomu.

Prijazno je ogovorila vselej Jeroma, kadar je pri odprtem oknu šivala in je prišel mimo. Prijazno ga je pozdravila, kadar sta se srečala, in če ga je v nedeljo iz cerkve gredé došla, ni se mu posmehovala in bežala naprej, ampak se mu je pridružila in ž njim govorila prijazno. Zato je morala požreti marsikatero grenko besedo, ki ji je udarila na uho iz družbe tovarišic ali pa krdela mladeničev. Toda ni se menila za to, misleč, ako bi bili bolj pametni, delali bi drugače.

Jerom jo je iz početka nezaupljivo gledal, kakor bi se je bal; potem je dvomil, ali misli res tako, kakor govori, ali se le norčuje. No, naposled se je prepričal, da je Nana dobra deklica, drugačna, kakor drugi ljudje. Spoštoval in imel jo je rad, kakor bi mu bila sestra, in često, često je vasoval pri Kotarjevih; tu so vsaj prijazno govorili ž njim in so ga poslušali, ako je sam kaj povedal. Na željo hčerino so bili tudi stariši ž njim prijazni.

«Oh, ubogi Jerom!» dejala je Nana materi, ko je zazvonilo Trznarju. «Kaj bode počel? Sedaj ne bode imel nikogar, ki bi kaj poskrbel zanj.»

Zasmilil se ji je še bolj, zakaj v duhu je že videla, kako ga ljudje dražijo, ker se ne bojé več Trznarja, in kako mu brat skopo reže kruha.

Tri dni je preteklo po pogrebu. Niti kapljice dežja še ni bilo padlo na žejno zemljo. Rastline so venele, ljudje so pa v vročini onemogli in žalostni plegali po sencah.

Nana je šivala v senci pod hruško. Nič ni bila vesela, ko je videla druge

ljudi žalostne, ko je slišala vzdihovanje po dežju. Zaradi tega ni prepevala veselih pesmij, ampak le kak otožen napjev je polglasno pela sebi.

Popoldne pride Trznarjev Jerom na vrt in se vsede nji nasproti.

«Kaj počneš, Jerom? Ali ti je hudo za očetom?» vpraša ga Nana sočutno. Jerom odmaje z glavo, rekoč:

«Nič, prav nič.»

«Prav nič?» začudi se Nana. «Kaj nisi ljubil svojega očeta?»

«Nisem. Pa tudi on mene ni imel rad.»

«Kaj praviš? Očeta bi pa moral vendar ljubiti, saj je skrbel zate.»

«Le tega mi ne pravi, Nana! On še toliko ni skrbel zame, kakor mačka za mladiče.»

«Pa vendar si imel dovolj jedi in obleke.»

«Dovolj. Kar sem si vzela, to sem imel.»

«Odslej pa ne bodeš imel ničesar in tudi vzeti ne bodeš imel kje.»

«Ho, ho, Nana, vidiš, da nič ne veš! Zakaj bi jaz odslej ne imel ničesar? Zakaj ne? . . . Kar je bilo mojega očeta, moje je sedaj, pa praviš, da ne bodem imel ničesar.»

Šele sedaj se je Kotarjevi Nani posvetilo: Jerom se je nadejal, da bode podedoval domačijo za očetom. Ona še ni premišljevala mnogo o takih rečeh, pa zdelo se ji je vendar nemogoče kaj takega. Oče bi imel dva sina, pa bi posestvo pustil blaznemu? Smešno, kaj takega ne stori pač noben pameten oče. «Revež, kako grozno se varaš», misli si in ga usmiljeno gleda.

«Ali mi ne verjameš tega, kar sem dejal?»

Nana nekako prikima in začne dalje šivati, Jerom jo je pa zrl nepremično, in včasih se ji je zazdelo, da jo hoče še nekaj vprašati.

«Nana», pretrga Jerom molk. «Povej mi, ali se misliš kdaj omožiti?»

Nana se začudi temu vprašanju tako, da spusti iglo in šivanje.

«Kaj ti je, da me to vprašaš?»

«Ali se omožiš kdaj?»

«Tega ne vem, saj ne vem, ali me bode hotel kdo vzeti. Smešno je, da me to vprašaš.»

«Zakaj je smešno?»

Nana se zamisli, zakaj jo to vpraša.

«Nana, čuj, jaz se tudi oženim!»

«Ti? Ti se oženiš?»

«Kmalu se oženim, kmalu. Potreboval bom gospodinje.»

«In katero misliš vzeti?» vpraša ga Nana prav brez namena.

Jerom zardi in povese oči.

«Nana, saj veš, — — pa — — pa to ti že drugič povem.»

Po teh besedah jo pogleda pomenljivo in odide.

Pogled njegov ji je povedal jasno, da misli njo. Jezila se ni zaradi tega, le ustrašila se je in smilil se ji je še bolj. Tega prej ni vedela, da tudi taki ljudje lahko mislijo na ženitev.

«Oh, ubogi Jerom, oh, siromak!» šepetala si je. «Ženiti se misliš, pa nimaš toliko svojega, kamor bi legel.»

Sedaj ji je bilo žal, da je bila kdaj prijazna ž njim. Ako bi ga bila pustila, sovražil bi jo bil, kakor sovraži druge, in ne bi imel prilike misliti na ženitev. Zgrozila se je, ko je pomislila, kako bode divjal in se rotill, kadar zvé, da se to ne more nikdar zgoditi. Nesrečna je bila v tem hipu Nana, zakaj vest ji je očitala: «Ti si tega kriva!» — Solze ji stopijo v oči in ji kanejo na belo šivanje, srce ji zatriplje nemirno.

«Ne, to se ne more zgoditi.»

Jerom je pa nemiren begal po rebri in premišljal, je-li Nana uganila, kaj ji je hotel reči. Z mislijo o ženitvi se je

zlasti sprijaznil po očetovi smrti, ko je mislil, da je sedaj Trznarjeva domačija njegova.

«Žene ti bode treba», dejal mu je pred dvema dnevoma Čampelj zasmehljivo, hoteč se šaliti ž njim.

Jerom je nekaj časa na tihem pomišljeval in si je dejal na to: «Saj res, oženiti se bode treba.»

In potem je zapustil krčmo in je šel v reber, da je nemoten mislil o tem.

Dolgo ni premišljal in ugibal, ali bi se oženil, ali ne, in katero bi snubil. Saj je videl, da se ljudje ženijo vedno, in izvolil si je ono, katere ni sovražil čisto nič, namreč

Kotarjevo Nano. Zato je bil prišel k njej, toda ni ji mogel takoj vsega razodeti, ampak je samo namignil; tega ni pomislil, da snubi lahko zaman.

— Od tega dne ni pohajal dosti iz doma in po krčmah, ampak je bil pri

domu in je nadlegoval mater, naj mu pové, kakšna je oporoka. Izpraševal jo je brez uspeha: trdila je, da ne vé tega. Trznarica je bila v hudih skrbih. Bala se je osmine po rajnem možu, bala se je trenutka, ko preberó oporoko in zvénjen sin Jerom, da domačija ni nje-

gova, ampak bratova. Dajala je zato Jeromu denarja, da bi lože pil in bi tako pozabil oporoke. Toda zaman je bila ta zvijača. Jerom ni hotel iti nikamor in pameten je bil tako, kakor že dolgo ne.

Za Trznarjem je bila osmina. K maši pridejo domači, sorodbina in sosedje. Molijo v cerkvi in na grobu, kjer se zatem prelijó za pokojnim zadnje očitne solze. Zvonovi zadnjič zapojó mrtvecu in potem nikdar več. Jerom je čakal nestrpljivo konca obredu in se na tihem rotil, ker so ljudje tako nespametni, da klečé okoli groba, in nečejo hiteti domov, kjer jih čaka jed in pijača.

Naposled vstanejo vsi, da se vrnejo na dom: spredaj sosedje in cerkovnik, za njimi sorodbina in zadnjič objokana vdova z otroki. Med sosedi sta bila Kožar in Obločan, ki sta bila priči pri oporoki in hranita

pismo in pa Hočevski Ljube, ki je pisal oporoko in jo bode sedaj tudi razglasil. Ko pridejo na dom, posedejo okoli dveh staknjenih miz, domači pa prinesó pripravljeni kruh in vino na mizo.

«Bog mu daj večni mir in pokoj!» napije Kožar in izpije.

Notranjska deklica v narodni noši.
(Po fotografiji Rovškovi.)

In s tem rekom kroži kozarec okoli mize. Drugi odgovarjajo: «Bog mu daj!» in nekateri še pristavi: «Zaslúžil si je.»

Tako pijó in jedó, da ne vedó, zakaj. Šega je taka. Tako so delali njihovi dedje in tako še počnó njihovi otroci.

Gorenjska deklica z narodno pečo. (Po fotografiji Lergetporerjevi.)

Jokajo in — pijó. — Naposled je prišel težko pričakovani trenutek. Vsi umolknejo, Obločan pa položi pismo pred Ljubeja.

«Ná, preberi, da bodo slišali in vedeli, komu je zapisal rajni svoje posestvo! Mi-dva s Kožarjem sva priči, da je bila njegova volja res taka, kakor je zapisano.»

Ljube vzame pisanje in odprè. Vsi upró vanj oči, Trznarica pa obledi in plaho gleda Jeroma, ki je stal za Ljubejem in strmél čez njegove rame, da bi že prej zvedel očetovo voljo.

Ljube začne slovesno:

«Ker ne vem, ali mi dá Bog še kdaj zdravje, jaz, Andrej Hlebec, to-le sporočam, dokler sem še pri popolni zavesti, da bi ne bilo po moji smrti nobenih zmešnjav: 1. Mojo kmetijo v Koritih, št. 27, naj prevzame po moji smrti moj drugorojeni sin, Ambrož Hlebec.»

«Kaj si bral? Čegavo je vse?» zakriči Jerom iznenajen in poseže po pismu.

«Pusti!» zavpije Obločan in ga zagradi za roko, ker se je bal, da ne bi prišla oporoka Jeromu v roke.

«Čegavo je vse, čegavo? Povejte mi!»

«Jerom, Jerom, bodi miren in pameten!» jekne mati.

«Saj si slišal: Ambroževa je hiša in posestvo, ti imaš pa užitek izgovorjen do smrti», razloži mu Kožar.

«Ha, ha, Ambrožu je stavec zapisal vse, a ne meni, svojemu prvorojencu, čegar je po božji in človeški pravici. Da bi ga zlodej!» raztogoti se Jerom.

«Ne proklinjaj očeta!» ustavi ga brat. «Očetova volja je bila, da sem jaz gospodar. Toda tudi tebi se ne bode godilo slabo; jesti bodeš imel dovolj in raztrgan ne bodeš hodil.»

«Tako bode!» pritrdita moža.

«Ne bode! Nikdar! Jaz naj živim od miloščine svojega brata? Jaz, najstarejši sin svojega očeta! Ha, ha, zmotil se je stari vrag. Uničiti me ni mogel sam, a mislil je, da me sestrada brat in spravi s sveta.»

«Jerom, ali se ne bojiš Boga?» vikne mati solzna.

«Ali se ga drugi bojite? Ali nisem tudi jaz človek, pa me vendar črtite in preganjate kakor psa?»

«Ne razgrajaj sedaj! Poslušaj, in če nisi zadovoljen, pritoži se! Ljube, beri!» veli Obločan.

«Jerom, lahko si zadovoljen», pravi stara teta.

Ljube čita dalje, Jerom pa škrtá z zobmi in na tihem kolne. Brat Ambrož se je smehljal zadovoljno, in tudi sestra je bila vesela, saj ji je bila zapisana precejšna dota.

Ko Ljube konča in priči potrdita oporoko, zakrohota se Jerom blazno in vzklikne:

«Danes se veselite vi, a potem se bodem jaz. Vse bode moje, vse, in potem vas požnem po svetu, kakor me hočete vi sedaj. Slepárite me s starim lažnivecem vred, toda vem, kje je pravica, in tudi vem, da sem jaz najstarejši.»

«Ne razgrajaj! Pij in molči!» raztogoti se brat.

«Jerom, bodi pameten», prosi ga mati in se mu bliža.

«Proč! Sedaj tudi vas ne poznam. Vsi ste se združili proti meni in bi me radi uničili. Toda ne bode me nikdar, a pomnili me bode te vsi! Moja je hiša, in skoro vas z bičem spokam iz nje! Pijte, saj pijete zadnjič v tej hiši!»

Po teh besedah se obrne in gre urno iz hiše.

Mati sklène roke in vzdihne bridko:

«O Bog, odpusti mu in privedi ga na pravo pot!»

Sosedstvo in sorodstvo je bilo nekaj časa osuplo, a kmalu se govorica razvije živahno. Obravnavajo oporoko in ugibljejo, kaj počne sedaj Jerom, ali se bode upiral očetovi volji, ali pa se udal. Sodili so pa, da je ne more ovreči.

Pijó in jedó, dokler je bilo vina in jedi, a potem se razidó, in le malokateri se spomni več rajnega Trznarja, kateremu v spomin so jedli in pili.

IV.

Jerom je bežal po polju. Glasno je govoril sam s seboj, stiskal pesti, proklinjal je pokojnega očeta in se grozil bratu in vsemu svetu. Prepričan je bil iznova, da ga lastni ljudje ne marajo, da ga hočejo spraviti s sveta. Toda Jerom je hotel živeti in uživati.

Ves vznोजen prispe v Pusto Drago k Čamplju. V prsih so mu divjale vzbujene strasti, katere je hotel pomiriti; poznal pa ni boljšega tolažila razbrzdanim strastem, kakor omamljivo pijačo.

«Daj vina!» zapové Čamplju, ko stopi v hišo.

«Lej ga! Saj se ti ne mudi takó. Prevroč si še.»

«Prinesi brž, pravim; ako ne, razbijem ti vse!»

«Ej no, sedi, saj ne goriš! — Kaj nisi danes še nič pil? Kaj niste imeli osmine? Zdi se mi, da sem slišal davi neko zvonjenje.»

«Imeli smo osmino, toda jaz nisem pil nič. Pojdi po pijače!»

«Ej no, ohladi se vsaj!» pravi Čampelj lokavo in se mu vsede nasproti. «No, kako je?»

«Kaj te zopet skrbi, duša oderuška?»

«Nič, kaj bi me skrbelo! Saj to je vse jednako. Mislil sem, da si boljše volje in sem te hotel vprašati, kako je z oporoko, ali si — —»

«Prevarili so me», razsrdi se Jerom. «Reci, Čampelj, ali je to prav, ali ni: jaz sem najstarejši, pa je ta zlodej, ki — — prepisal vse na Ambroža. Da bi ga!»

«Tebi ničesar?» začudi se Čampelj.

«Ničesar! Pa čakaj, vrag, videli bomo, čegavo je vse! Jaz naj beračim pri svojem bratu? Nikdar!»

«Koliko ti je pa vendar zapisal stari?»

«Koliko? Ničesar! Samo jesti do smrti.»

«Malo je.»

«Reci rajši, to ni nič! Prinesi! Sedaj si že zvedel, kar si hotel.»

Krčmar se pa zareži zlobno in si zložno podpre glavo.

«Nimam, Jerom, nimam vina.»

«Ti nimaš vina?» reče Jerom in pogleda ostro, kakor bi mu hotel pregledati dušo. «Zakaj visi smereka od strehe? Reci rajši, da mi ne daš vina.»

«Hi hi hi, Jerom, ti si pa tič! Hotel sem reči, vina nimam — — — vina ne točim na upanje nikomur in tudi tebi ne. Pameten si in veš, da se nimam na kaj zanesti. In če bi jaz točil na upanje — —»

«Kdo pa zahteva na upanje? Zemlje res nimam, a denarja imam več, kakor mi ga je treba za pijačo.»

«Denar imaš? Pokaži! Plačaj naprej!» pravi krčmar nezaupno.

Jerom zaškrtnje jezno z zobmi in vrže polni mošnjiček na mizo.

«Prinesi ga bokal!» rekoč položi predenj nekaj denarja.

«O, to pa, to, Jerom, vina pa, kolikor hočeš!» pravi Čampelj vesel in poželjivo pogleduje mošnjiček, preudarjajoč, koliko je v njem denarja, in koliko vina bi smel dati Jeromu brez izgube.

«Ti grda pijavka, če tebe vrag ne bode trgal, tudi nikogar ne bode!» zagrozi se Jerom, ko odide krčmar v klet.

Jerom pije v dolgih požirkih rdečega bovinecana. Nasloni se na mizo in premišlja, kaj bi storil. In čimbolj je premišljal, tembolj je plamtelo sovraštvo v njem, da je klel in se rotil.

«Sedaj bodeš pač moral beračiti, ker nečeš delati», povzame čez nekaj časa krčmar.

«Kaj praviš? Jaz naj beračim? Ti to meni praviš, ti, umazani slepar, ki vodo za vino prodajaš?»

«Moral bodeš, ali se pa za kak grm zlékni in stradaj, dokler ne pogineš!» zavrne krčmar, katerega pa Jeromove besede niso nič razdražile.

«Meni ne bode treba beračiti, niti stradati, zakaj vse bode še moje.»

«Kdo ti bode dal, hi hi hi? Kaj meniš, da je brat na glavo padel?»

«Dal mi bode, dal sam, ali pa ubijem njega in vse, potem bode vse moje.»

«Ti prideš še na vislice. Obesijo te tako resnično, kakor resnično sedaj bovlčana piješ. Jaz ti pravim, ne ubijaj, ako hočeš še travo tlačiti, ako nečeš na vrvi viseti med zemljo in nebom, hihih! Še meni bi bilo žal po tebi.»

«Ubijem ga, če drugače ne dobim hiše.»

«Ne ubijaj, pravim ti! Ti ne veš, kaj je to. Išči si drugje pravice, ne delaj si je sam!»

«Kje? Kje se dobi pravica? Kako?»

«Jerom, pameten bodi in tiho, pa oporoko ovrzi!» pravi skrivnostno in se ozre okoli sebe, da bi ga kdo ne čul. To je bila pa sama zvijača, saj je vedel, da nima kdo poslušati, ker žena je bila daleč na njivi. Hotel si je s tem pridobiti Jeroma, da bi ga še bolj izžel.

«Kaj si dejal?»

«Oporoko ovrzi!»

«Ovrzi, ovrzi, ovrzi! Kaj pa je to?»

«Lej ga! Kaj nič ne veš? Kakšen križ imam s teboj, pa se še jeziš nad menoj! Ti pač nisi previden in ne poznaš svojega prijatelja. Poslušaj! Ti pojdi prihodnji tožni dan v sodišče pred sodnika in mu vse razodeni. Povej, da si ti najstarejši in nisi zadovoljen s tako oporoko. Reci, da hočeš imeti hišo in posestvo, kakor ti gre po postavi, in zahtevaj, da se ta oporoka ovrže in druga naredi.»

«Ali bi kaj pomagalo?»

«Seveda bode to pomagalo, če ti pravim. Sodnik je moder mož, ki dela vse po postavi in pravici. On bode tako naredil, kakor bodeš hotel.»

Zvezda upanja iznova zablíši Jeromu.

«Pij, prijatelj, pij!» rekoč mu ponudi polni kozarec, katerega izprazni Čampelj smehljaje.

«Toda ne smeš izdati, da sem ti jaz svetoval!»

«Ne boj se! Tega nihče ne zve. Pijmo, saj pridejo še lepši dnevi, ko bode denarja v izobilju!»

«Ali hočeš še piti?»

«Kajpak! Le nosi in pij, pij, pij!»

In pil je Jerom, pil po navadi, da je vselej v dušku izpraznil kozarec. Pil je tudi Čampelj, navihano se smehljač, ker ga je tolažila zavest, da pije plačano vino, da ne pije sebi v škodo. Vino je kmalu pokazalo svojo moč. Jerom je najprvo hripavo krožil staro krájsko popevko, nato je divjal od jeze in preklinjal svojega pokojnega očeta, preklinjal ves svet, grozil se materi in bratu, nazival je sladko se mu smehljačočega Čamplja jedinega prijatelja in brata ter ga objemal strastno. Ta je pa pridno nosil na mizo in pil, zakaj bilo bi vendar nespametno, ko bi se ne okoristil pri taki priliki.

Doma je pa jokala mati in je prosila sina Ambroža, naj je usmiljen z bolnim bratom, naj mu prizanaša, ker dostikrat ne vé, kaj počne.

«Hudoben je takó», odgovarjal ji je sin. «Delati neče, potuhnil se je, ker se mu takó bolje godi. Pohajkuje brez dela, pa ima vendar vsega zadosti. Delati bode moral.»

Njegova duša je bila navezana na denar in posvetno blago. Že od nekdaj je mrzil brata, ker ni hotel delati in se truditi, ampak je samo jedel in

pil in lahkomišlno tratil denar. Toda dokler je živel oče, ni si upal očitno oporekati, ker je vedel, da ga ima oče rad. Sedaj je postal po očetovi smrti sam gospodar in je takoj pokazal, da se bode pri Trznarju živelo odslej drugače, da bode moral vsakdo delati, kdor bode hotel jesti. Nevoljen je bil na očeta, da je Jeromu zapisal živež do smrti in obleko in še nekaj denarja po vrhu, pa zaradi tega si je vest potolažil, češ, saj bode vendar takó, kakor bodem sam hotel, oče mi ne more več ukazovati.

«Jesti bodeš moral dajati, obleko tudi, da ne bode hodil nag in pa včasih — saj veš, kaj je dejal oče — nekoliko denarja, kadar bode pijače potreben.»

«Saj pravim, zaslužiti si bode moral vse. Za žejnega je pa tudi voda dobra.»

Tako je dejal brat Jeromov, in te besede so globoko užalile ljubeče materino srce. Izprevidela je, da se bode njenemu prvorojencu godilo slabo, ako bode živel samo ob bratovi milosti. Sama mu bode dajala, kolikor bode mogla, toda kaj bode ž njim po njeni smrti? — Njeni duši se razprostre žalostna slika, ki ji je težila duha, kakor môra. Nikakor ni odnehala opominjati

svojega sina, naj se spominja očetovih besed, naj se drži oporoke, naj je usmiljen z blaznim bratom.

Tako je preteklo kakih štirinajst dñij brez posebnih izprememb. Le dež je bil nekoliko zmočil zemljo in očistil zrak, da so se okrepčali ljudje in živina, ter je pognalo rastlinstvo krepkeje. Jerom je bil pa še manj doma. Pohajal je okoli in ljudje so kazali za njim rekoč: «Pohajač! Glejte ga, kako blazni!»

Malo jih je bilo, katerim bi se bil smilil in bi ga bili zagovarjali. Vesel je bil, ker je bil pri sodniku opravil dobro. Večkrat se je sedaj glasno smejal, ko je pomislil, da bode skoraj rodna hiša in vse njegovo, kar so mu hoteli zlobni ljudje ukrasti. Često je prišel na Kotarjev vrt in pravil Nani, da se kmalu oženi.

Nana mu ni odgovarjala, nasmehovala se je bridko in pomilovala nesrečnega sovaščana. Bolelo jo je, ko je poslušala zlobne jezike, ki so se zadirali vanj, bolelo jo je posmehovanje mladine, ki se je izpodtikala obenj. In vabila ga je, naj le pride, kadar bode lačen, da se bode že dobilo za želodec to ali ono, ker je čula, da ga brat gleda nevoljno. (Dalje.)

Med valovi življenja.

(Povest. Spisal Dobrávec.)

II.

Anton pl. Videnski, sedaj umirovljeni kapitan in posestnik v Pločah, je tudi po rojstvu Pločan. Nadarjenost, mnogi zavetniki in sreča, kateri ni mogel pač ničesar očitati, spravili so ga izmed vaških otrók in mu pomagali do izobrazbe. Ni znal samo pomorskih vednostij, bavil se je poleg tega s slikar-

stvom in za zabavo tudi z modroslovjem. Zaradi temeljite strokovne učenosti in spretnosti na morju, kjer se je odlikoval v bitki pri Visu, bil je odlikovan in povzdignjen med plemenitaše.

O mirnem času je bival dalje v primorskem mestu R. Tovariši častniki so čislali odličnega pomorščaka. Med njimi

Kacijanar.

Ubežal je iz temne ječe
Kacijanar vojskovoj.
Le spomine slave, sreče
V srci nosi zdaj s seboj.

Nékdaj upal môči svoji,
Vojski upal je preveč,
Mesto Sisek vzel je v boji:
Vojno strl mu turški meč.

Meču v nôčni je tihoti
Vitez pač ubežal živ,
A ubežal ni sramôti,
Da poraza sam je kriv.

Kliče mu iz grôba rajnik,
Kliče mu ves živi svet:
«Domovine si izdajnik,
Bodi vekomaj proklet!»

Ni mu zvest najnižji sluga,
V dom vrniti se ne smé,
Jednega ima le druga,
Zvesto jedno še srcé.

Grajska vrata mu ponôči
Zrinjski, drug njegov, odpré.
Morda skrivna soba môči —
Srdu kralja ga otmé.

Svetu skrit sedi ob luči
V misli težke zatopljen;
Ko bedí, nemir ga muči,
Na ležišči muči sen.

Grad potihne. Pôkoj spanca
Trudno mu zaprè okó,
V snú obsije duh pregnanca,
Tiho dé mu na uhó:

«Varno ni ti bilo mesto,
Vendar, mož ubežni, znáj:
To srcé najmanj je zvesto,
Kteremu zaupaš zdaj.

Slava tvoja je zamrla,
Drugu bode smrt v korist,
Kazen te ne bode strla,
Strla bode te zavist.»

* * *

Prejme pismo cesar v Beči,
Pismo nosi črn pečat:
«Tvoj vodnik ne vzdihá v ječi,
K meni je pribežal v grad.

Izdajalec in ubéžnik
Kacijanar je umrl.
Pri obedu lákom strežnik
Meč mu v prsi je zadril.

Mrtev je vodnik oblastni,
Mrtev tvoj sovrag in moj.
To poroča, Velečastni,
Zrinjski, vdani sluga tvoj.»

Anton Medved.

Vaški pohajač.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

Gosposka se je kar nenadoma začela zanimati za Trznarjevo oporoko. Nekega dné povabi vse dediče in priče v sodišče k novi zapuščinski obravnavi, ker je bil vložen ugovor proti oporoki. Izprva so vsi osupnili; ko so pa spoznali povzročnika, bili so razkačeni, zlasti Ambrož se je srdil, da mu brat napravlja zmešnjave in nepotrebne stroške. Materi se je smilil; vedela je, da je ves upor prazen. Sestra ga je pomilo-

vala, moža sta pa nevoljno mrmrala, kaj se vtika v to, česar mu ni treba. Zabavljala sta gosposki, očitajoč ji, da jo lahko vsakdo vodi za nos.

Napovedanega dné se odpravijo zarana v sodišče, nevoljni, ker morajo iti po nepotrebnem potu in puščati delo. Zlasti materi je bila ta pot težka, ker bode morala izpovedati, da je njen sin bolan na umu, kar je tako nerada pravila ljudem. Molcé je šla s hčerjo, solze

so ji kapale iz očíj, vzdihnila je čestokrat:

«Ljubi Bog, daj, da se zvrši vse srečno!»

Tudi Jerom se je bil na vse zgodaj odpravil na pot. Noč je prespal na klopi v Pusti Dragi, kjer je že dva dni popival in razgrajal. Pred odhodom se je bil celo umil v koritu in s telovnikom je udaril petkrat ob planke, da se je nekoliko izprašil.

«To bomo pili!» dejal je Čamplju, zavriskal veselo in šel ponosno svojo pot, kakor gre vitez, kateri si je svest slavne zmage. Navdajala ga je zavest, da si pridobi očetov dom, da postane človek med ljudmi. Smejal se je zadovoljno, misleč, kako bode ponižan brat, kimu je hotel tako oblastno ukazovati in si je lastil gospodstvo nad njim. Ščegetalo ga je tudi upanje, da se potem oženi. Sklenil je bil, da pojde takoj Nani povedat, da je Trznarjeva domačija njegova; ugibal je tudi, kdaj bi jo šel snubit. In še druge lepe misli so mu polnile dušo, saj se mu je odpirala brezskrbna bodočnost pri bokalu rujnega bovinečana, ko bode ponosno sedel med svojimi vaščani, kateri ga sedaj prezirajo in zaničujejo.

Ob napovedani uri se snideta obe stranki v sodišču. Na jedni strani je bil Jerom vesel in zadovoljen, poln lepih nâd, na drugi strani pa brat, mati, sestra, Obločan, Kožar in Ljube kot priče, vsi čemerni in nevoljni. Jezno je pogledoval Jeroma brat in se v srcu rotill, da se zmaščuje zaradi tega; mati pa se mu je hotela približati, toda mahnill ji je, da ni treba.

Vsi so nestrpno pričakovali, kdaj jih sodnik pokliče; želeli so iskreno, da bi bila stvar že končana.

Naposled vendar vzame sodnik pisma v roke in jih pokliče. Nato jim s sod-

niško zgovornostjo in natančnostjo razloži, da je proti oporoki Andreja Hlebca iz Korit, števil. 27, vložen ugovor. Vložil ga je njegov prvorojeni sin Hijeronim Hlebec, tudi iz Korit, kateri trdi, da je pri dedščini nepostavno oškodovan, ker ni glavni dedič, ampak njegov mlajši brat in sin Andreja Hlebca, Ambrož Hlebec, tudi iz Korit. Sodnik potem izreče svoje mnenje, da to res ni prav po navadi, ker je prvorojenec pravi naslednik očetov. Toda, če je tako določeno v poslednji volji, potem seveda se ne more nič ugovarjati. Ker je pa mogoče, da bi se bilo pri poslednji volji zgodilo kaj nepostavnega, zato je vse udeležence danes poklical, da se pokaže resnica in pravica. Najprej treba dognati, da je oporoka res pravilno narejena. Kakor vse kaže, ni na njej nič napačnega: podpisan je sam pokojni Andrej Hlebec, podpisani so nadalje trije možje, ki so bili pri oporoki za priče; če so ti podpisani vsi pravi, potem ni, da bi kaj ugovarjal.

«Pravi so, pravi», pritegne hitro Ljube, in oba moža pritrdita: «saj smo bili trije zraven in vsi lahko prisežemo, da je bilo tako. Rajni Andrej Hlebec je oporoko sam prebral, potem pa podpisal.»

«Če je tako, potem vas vprašam, kateri važni vzroki so silili rajnega Andreja Hlebca iz Korit, da je prvorojenca prezrl in mesto njega postavil njegovega brata?»

«Gospod sodnik», oglasi se po kratkem premisleku Obločan, «to je tako: Jaz in rajni Andrej — Bog mu daj nebesa — sva si bila dobra prijatelja, med nama ni bilo nobene skrivnosti, povedala sva si vse in si potožila vsak svoje težave. Dostikrat mi je tarnal, kako mu je hudo, ker je najstarejši sin, ta-le Jerom — ali Heronim, kakor vi

pravite — tako bolan, da se ne more zanesti nanj, ker se mu včasih hudo zmeša v glavi, da nič ne vé, kaj počne.»

«Lažeš!» sikne jezno Jerom.

«Molčite!» zapové sodnik. «Dalje, dalje!»

«In tako je naposled rajni Andrej — Bog mu daj dobro! — izprevidel, da ne sme zapustiti domačije Jeromu, ampak drugemu sinu Ambrožu. Dolgo si je rajni Andrej premišljal in še na smrtni postelji bi bil rad prepisal vse na Jeroma, ako bi bil ta količkaj pametnejši. Tako pa ni mogel. In tega ne bi bil storil noben pameten oče. Gospod sodnik, le pomislite nekoliko!»

Sodnik pogleda Jeroma, kateremu je jeza silila kri v obraz. Žile so se mu napenjale, roke krčile in pestile, in oči je ljuto upiral v Obločana, kakor bi ga hotel uničiti.

Sodnik je opazoval Jeroma, da bi se prepričal o trditvi Obločanovi.

Tudi Ljube je govoril, kolikor je vedel, v enakem zmislu.

«Kaj pa vi veste?» vpraša nato Kožarja.

«Jaz? — I, kaj čem vedeti? To vem, kar vsa vas vé. Jerom še nikoli pameten ni bil, kar je na svetu. Včasih blazni bolj, včasih manj, včasih se mu skoraj nič ne pozna, in nedomač človek se lahko premoti. Blaznel je vedno, in mislim, da bode blaznel do smrti. In rajni Trznar mu samo zaradi blaznosti ni zapisal hiše!»

«Ti lažeš, ti lažeš!» vzklikne Jerom srdit in stopi bližje h Kožarju, kakor bi ga hotel napasti. «Gospod sodnik! Ne verjemite tem sleparjem, to so moji sovražniki!»

Zvonec zapoje, in v sodnijsko dvorano stopi sodiški sluga. Pozval ga je sodnik, ker se je bal, da bi Jerom v blaznosti česa ne učinil.

Mati se zaradi velike žalosti zgrudi na stol, zakrije si obraz in globoko zahteti. To je bilo materinemu srcu preveč. Pričati zoper lastnega otroka ji je bilo pretežko.

«Vi ste mati», nadaljuje sodnik, obrnjen k njej.

«Mati», vzdahne Trznarica, otare si solze in vstane.

«No, vi, mati, vi ga poznate najbolj: povejte, ali je res, kar trdita moža, da vašemu sinu Hijeronimu včasih malo zavrè, da blazni?»

Vsi sopejo bolj tiho, da čujejo njen odgovor; Jerom pričakuje z upom in strahom, da niti ne trenè, niti dahne.

Mati pogleda Jeroma, pogleda Ambroža, pogleda vse in upre proseče oči v sodnika, kakor bi ga hotela prositi, naj jo oprostí, naj ne zahteva odgovora od nje.

«Torej povejte, ali je blazen, ali ni, vaš sin Hijeronim!» priganja sodnik, kateremu se je mudilo.

Mati se še jedenkrat ozre v Jeroma in z očij se ji je brala prisrčna prošnja: «Sin, odpusti mi!» nato se obrne k sodniku in reče polglasno:

«Res je, gospod sodnik. On je blazen.»

Nato omahne onemogla, da jo hči prestrašena ujame in posadi na stol.

«Mati! Mati!» zakriči obupno blazni sin. «Moja mati! moja mati!» K njej hoče, toda sluga ga prime trdo za roko.

«Proč, proč, sleparji, morileci!» Z vsilo se je iztrgal slugi, in z vzklikom: «Taka je moja mati!» plane iz dvorane.

Vsi zró sočutno za njim, le Ambrožu je igral zadovoljen, le malo vidljiv smeh na obrazu.

«Blazen je!» zašumelo je po dvorani, in gospod sodnik je narekoval svojemu pisarju:

«Hijeronim Hlebec iz Korit, štev. 27, je blazen in zaradi tega nesposoben za

glavnega dediča za umrlim Andrejem Hlebcom. Ker je oporoka narejena pravilno, ugovornik je pa blazen, zato se spozna ugovor za ničeven, oporoka pa za veljavno.»

Nevoljen je bil gospod sodnik, jako nevoljen, da mu je blazen človek napravil tako delo.

Z različnimi mislimi so se vračali naši znanci iz sodišča. Ambrožu se je počasi ohlajala jeza na brata in tako se je kmalu razgovarjal z možmi o gospodarstvu in kmetiji. Pri tej priliki je Kožar večkrat omenil, da mu bode treba poiskati dobre in bogate neveste.

Mati je ihtela vso pot. Bridko je vzdihovala in tožila Bogu svojo nesrečo, ker jo pokori tako hudo z blaznim sinom. In vzdihnila je večkrat, da bi ji usmiljeni Bog preložil ta težki križ. Hčerka jo je tolačila, da Bog že prav obrne, da naj ne vzdihuje preveč in brez potrebe.

Kje je Jerom, tega ni vedel nihče, pa tudi vprašal ni, saj jim ni bilo dosti mar njegovo razsajanje in grozenje. Tožbo je izgubil in sedaj se lahko obriše za hišo in posestvo svojega očeta.

V.

Od takrat je bilo preteklo jedno leto. V naši deželi se v tem času niso godile posebne premembe, vsaj Krájina je kazala isto svoje jednolično, starikavo lice, kakor ga je imela pred letom. Ljudje so se znojili pri težkem delu, zakaj svetopisemske besede: «V potu svojega obraza bodeš jedel kruh,» izpolnjujejo se malokje tako, kakor v naši zapuščeni Krájini. Po dolih in rebrih stanuje skromno in zadovoljno ljudstvo, katero je navzlic revščini vedno veselo. Krájincanom sicer očitajo, da so preveč preprosti, in včasih je morda res tako, toda pošteni so, kolikor jih ni skazila

ptujina. Zal, da jih priganja nerodovitnost rodne zemlje in veliko število prebivalcev, da si iščejo kruha zunaj domovine. Vsi ljudje niso nikjer prav jednaki, in po nekaterih slabih značajih ne smemo soditi vsega prebivalstva. Ne motim se dosti, ako trdim, da pri nas slabi značaji zaradi tega vzbujajo večjo pozornost, ker so primeroma redki. Zato se ohranijo posebni značaji ljudem dalje v spominu; ako torej še dandanes dobro pomnijo Trznarjevega Jeroma, kateri počiva že trideset let v grobu, ni to nič čudnega.

Jedno leto — pravim — je bilo preteklo. Med tem se je bil oženil mladi gospodar Ambrož, zakaj žene mu je bilo treba. Neoženjen gospodar ni v Krájini nikak gospodar in ima le malo veljave v zboru vaških gospodarjev. Njegova sestra, Trznarjeva Micika, pa se je kmalu sporekla z novo gospodinjjo in se je nato kmalu, menda iz jeze, omožila. Tako se je pri Trznarju predrugačilo precēj, in mladi gospodar je gospodaril po svoji volji in pameti. Da se je premenilo za Trznarico nekoliko na slabše, skoraj omenjati ni treba, saj menda ni še nihče slišal, da bi se stari godilo boljše potem, kadar pride mlada gospodinja k hiši. Vendar njej je bilo še prestajati, saj jo je zagovarjal njen sin Ambrož, kateri je brzdal čisto sinahin jezik. Hujše je bilo Jeromu: v tem letu je prestal več gladú, kakor prej v vsem življenju. Denarja ni imel, da bi živel na kupičku; doma ni dobil jesti drugače, kakor če jih je zalotil pri jedi, mati pa itak ni imela nič posebnega, in ako je tudi imela, upala se ni dati očito. Ljudje mu niso ponujali, ker se jih je ogibal. Kradež mu ni nesel mnogo, ker ljudje so zapirali premakljive stvari. Če ga je pa kdo zalotil pri kraji, godilo se mu ni dobro. Čampelj

ga je sleparil še bolj kakor prej, za vsako prineseno stvar mu je ponudil tako malo, da ni bilo imena vredno.

Jerom se je bil v tem času jako izpremenil. Postaral se je bil vidno, shujšal, da je obleka kar visela na njem, in redkokdaj je bil obut. Gologlav je pohajal po samotnih krajih, gosti, črni lasje so se mu zmešani usipali po vratu in po čelu, zmršena brada je potrebovala škarij in glavnika. Obleko je imel raztrgano, zakaj niti so bile strohnele in popustile, tu in tam je visela zaplata od njega.

Vse to ga ni dosti brigalo, zakaj imel je dve veliki skrbi, kateri sta mu dali duševnega opravka noč in dan. Ljudje so pa rekli, da blazni bolj, kakor je blaznel prej.

Prvo, kar mu je dalo toliko misliti, bila je rodna hiša in domačija, katero je hotel dobiti, in drugo je bila misel na ženitev s Kotarjevo Nano.

Tistega dné, ko je izgubil tožbo, blaznel je strahovito. Proklinjal je tako silovito svojce in ves svet, da so se ježili lasje vsakomur, kdor ga je slišal; potem je pil, da je zapil vse, kar je imel, naposled je šel nad brata in mater, kjer je razsajal tako, da ga je brat vrgel iz hiše. Nato pa je obolel in bil več dnij na skednju. Matere ni hotel videti, sestra mu je nosila jed in pijačo. Ko je pa vstal, šel je k Obločanu in mu zapretil maščevanje zaradi njegovega ravnjanja pri sodniku. Obločan se je smejal, kar je pa Jeroma razkačilo še bolj.

Tako Jerom sedaj ni imel nikogar, komur bi bil zaupal. Pohajal je okoli, ogibal se ljudij in jim pretil. Domov je prihajal le takrat, kadar je bil hudo lačen. Govoril je malo z domačimi, snedel je, kar so mu dali, ako pa ni dobil, vzal je, kar je mogel. Kar se je zgodilo nepoštenega v Suhi Krájin

tistega leta, vse je bilo zapisano na rovaš Jeromu. Ljudje so ga zaradi tega proklinjali in so svarili mladino pred «vaškim pohajačem». Na samoti ga je srečal vsakdo nerad.

Kakor je bil Jerom divji in blazen, mislil je na Kotarjevo Nano vendar čimdalje bolj. Kadarkoli je bil mirnejši in treznejši, zavil je h Kotarju v vas, in če je pogledal Nano, naj je še tako divjal takrat, postal je v tistem hipu krotek, zadovoljen in srečen.

«Jerom, poboljšaj se! Pameten bodi!» opominjala ga je čestokrat Nana, kateri se je smilil nesrečni človek.

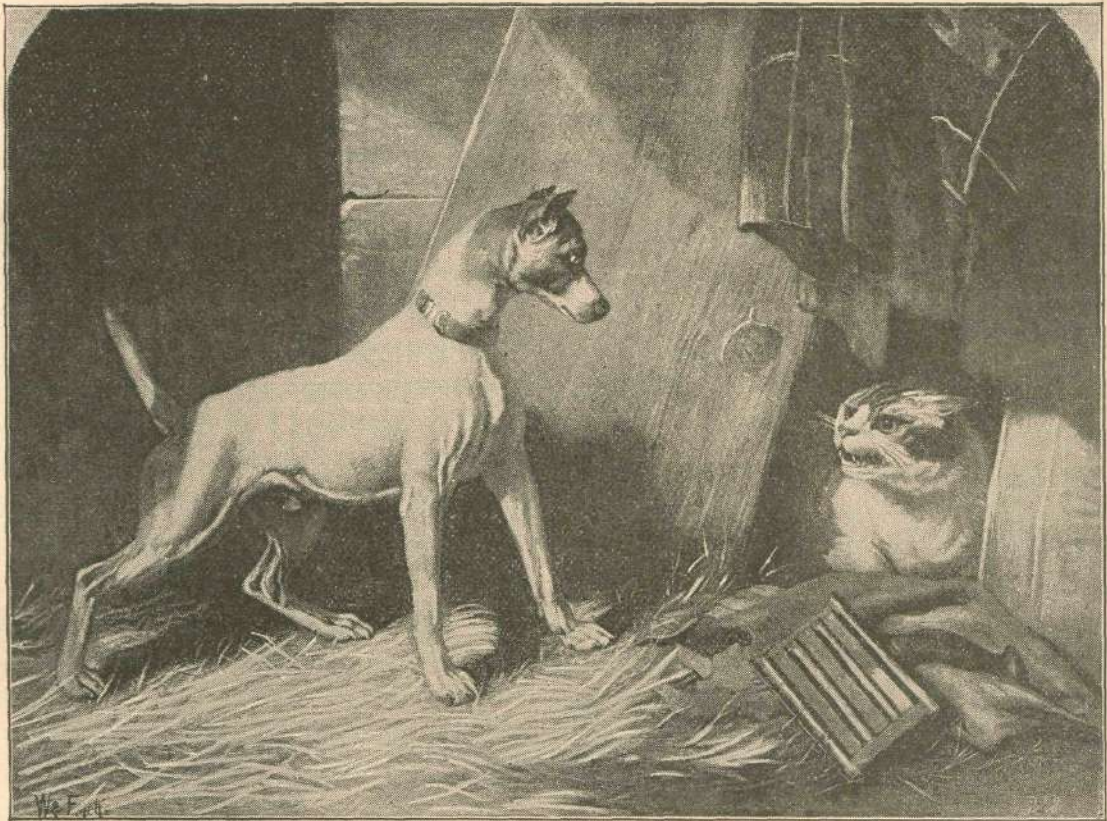
Prikimal je vselej Jerom in ji dejal včasih: «Lahko bi bil dober, ako bi bili vsi ljudje taki, kakor si ti. Toda ti jih ne poznaš. Glej jih, morilci so! Ti ne veš, hoteli so me umoriti. Sleparji so, tatje, prevarili so me za vse, vzeli mi hišo, zemljo, vse, kaj se pravi vse, da ni toliko mojega, kakor vidiš na tej-le dlani. Pa to še ni vse: sedaj me preganjajo, pravijo, da blaznim, morda! — saj človek mora blazneti, ako ima toliko skrbij, kakor jaz. Saj ne morem biti miren, ako me preganjajo vsi. Pa ti še ne veš, stradajo me, da se Bogu smilim. Vsi so jednaki, mati, sestra, brat — nobeden ni nič vreden. Pa ti, Nana, le poslušaj me in zapomni si dobro! To bode še vse moje, in jaz jim vse povrnem in pa — oženim se. Oženim se pa gotovô, oženiti se moram.»

«Oženim se», prideval je k vsakemu odgovoru. Nana je dobro vedela, kaj misli s to besedo, in bolelo jo je, a ni mu mogla pomagati.

Jerom je vedel, da kar tako se ne more ženiti, da mora imeti vsaj hišo. Upanja, da dobi hišo in zemljo, ni bil še izgubil. Tudi Čampelj mu je vzbujal to nado s tem, da ga je napravljal za novo tožbo. Celó Hočevski Ljube, kateri

je bil pol zakotnega pisača in je pri sodbi pričal zoper njega, postal je polagoma njegov prijatelj, češ, tu se dá ujeti denar in pijača. Potrjeval mu je to misel in bil pripravljen, da mu spiše tožbo zoper brata. «Za sedem let dobiva pravdo, če prej ne», trdil je dobičkarski pisač. Jerom je bil te ponudbe jako vesel in ga je naprosil, naj mu naredi tožbo. Ljube seveda je hotel

plačila in pijače. Zato je Jerom pritiskal mater, da mu je dajala denarjev, pa tudi sam je jemal, da so v Pusti Dragi pili in je Ljube pisal tožbo. Ljube in Čampelj sta grdo sleparila ubogega, lahkovernega Jeroma. Revež je dal vsak krajcar Čamplju za pijačo; dasi je sam tudi rad pil, vendar ni pokušal dosti vina, samo da je Ljube bolj pil. Ta je natezal gube svojega obraza, izpraševal

Ostra nasprotnika.

Jeroma skrivnostno in natanko to in ono, pisal na rjav. papir in — pil. Pri tem se je bahal prav širokoustno, koliko tožb je že pridobil, pa namežikoval Čamplju, kateri je pomagal še bolj varati Jeroma. Revež je torej mislil za trdno, da dobi naposled vendar-le hišo in zemljo, tudi je obetal večasih bratu, da ga nekega dné zapodi od hiše. — Premeteni Ljube mu je tu pa tam pre-

bral kako nemško pisanje, katerega pa Jerom ni razumel; samo kimal je, zadovoljno se smejal in ponujal vina. Ljube je pa zopet pisal in pisal — — toda odposlal ni nobenega pisanja, marveč je vse skrivaj raztrgal, ali pa kam vrgel.

Jerom v svojih lepih nadah ni vedel, da ima Kotarjeva Nana že svojega ženina. To je bil Srobotov Klemen iz vasi.

dober in lep mladenič, kateri postane gospodar, kadar umrje oče, ali pa še preje. Klemen je bil tudi Nani prav vseč, in tako je bila ženitev dogovorjena za trdno. Klemenov oče je bil že slaboten in zato je dejal nekega dne sinu: «Poišči si nevesto in oženi se! Videl bi rad pred smrtjo svojo sinaho in tvojo ženo!»

«Kaj menite, oče, ali bi bila dobra Kotarjeva Nana za našo hišo?» vpraša Klemen sramežljivo, povesi obraz in izpod čela opazuje očetovo obličje, češ, kakšen bode neki odgovor na to vprašanje.

Mož se zamisli, nato pa odgovori:

«Zdi se mi, da si dobro izbral. Nana mi ugaja. Slišal še nisem nič slabega o njej.»

Klemen se ves blažen nasmeje zadovoljno.

«Ta bode pa res prava. Take ni blizu!» pritrди Srobotovka.

In šla sta oče in sin snubit.

Velika sreča se je zdela Naninim starišem, ker je prišel tak snubec snubit njihovo hčer. Bogat res ni bil, reven pa tudi ne, zakaj imel je hišo in zemljo. Dolgo se niso pogovarjali, udarili so si na roko in pili na ženitovanje.

Nana je bila Klemenova nevesta.

Ta novica se je hitro raznesla po vsej Krájinini in dala brezposelnim ljudem precèj snovi za opravljanje.

Samo Jerom ni zvedel tega takoj, ker je ž njim malokdo govoril.

H Kotarju sta prišla mizar in črevljar. Ta je delal novo obutal in staro popravljaj, oni je pa narejal skrinjo in druge nevesti potrebne stvari.

Nekega dne pride Jerom zopet h Kotarju. Čudil se je, ko je našel oba rokodelca o tem času v hiši, in ugibal, kaj je vzrok temu, saj poletu lahko hodijo bosí, za skrinjo, omaro in zibel

pa menda tudi ni take sile. Nane ni našel nikjer, ker se mu je bila skrila. Sede na skobelnik k mizarju in zrè molčè in resno premišljujè njegovo delo.

«Ti, Matija, komu pa delaš?» vpraša Jerom glasno na pol gluhega mizarja.

«Kaj ne veš? Lej ga! Svatba bode, svatba», dopové mu mizar počasno.

«Svatba?» začudi se še bolj Jerom. «Čegava?»

«Lej ga, kako si čuden! Tvoja ne, in moja tudi ne. Veš, Nana se moži, pa delam skrinjo in zibel.»

«A, a, a! Nana?»

«Kaj se čudiš? Saj se lahko moži, ker ima ženina.»

«Ženina! Kdo pa je ženin?»

«Ti pa res ničesar ne veš. Srobotov Klemen jo vzame.»

Zdelo se mu je, kakor bi mu kdo mrzlo jeklo porinil v srce. Zmrači se mu pred očmi in zavrè mu v glavi.

«Oh, moži se, moži se! Nana se omoži», zajeclja obupno in zbeži iz hiše.

Njegovo ukoreninjeno sovrašтво do ljudij je dobilo — rekli bi — novega netiva. Mislil je, da Nana samo zaradi tega vzame drugega, ker nima sam ne hiše, ne zemlje, ne ničesar, in zato je proklinjal zopet sleparskega brata, proklinjal očeta v grobu, ker mu ni zapustil, kar mu je šlo po pravici in postavi.

Vedel ni, kaj bi počel, da bi odvrnil Kotarjevo Nano od možitve. Ako bi bil imel hišo in zemljo, šel bi bil k njej in ji povedal, da je vse njeno, ako pusti Klemena in vzame njega. Tako pa ni mogel drugače, kakor da jo poišče in poprosi, naj ga počaka, dokler ne dobi hiše in ne snubi nje.

Drugi dan je bil zopet pri Kotarju. Nana se ga ni bila nadejala, zato jo zaloti pri šivanju pod hruško. Sede na mesto, kjer je sedel že tolikrat, kjer je

preživel najlepše dneve svojega življenja.

Nana se ga prestraši, povesi obraz še bolj in šiva hitreje. Le včasih ji uide pogled na Jeromov obraz, na katerem se je kazala globoka žalost. Težko ji je bilo, težko zato, ker ji je očitala vest, da je sama kriva njegove nesreče in žalosti. Najrajša bi bila zbežala, toda nekaj, ali strah ali kaj, jo je pridrževalo, da je obsedela.

«Šivaš sebi, Nana?» vpraša jo Jerom.

Nana prikima.

«Ali se res omožiš, Nana?»

Ona prikima zopet.

«Tako? Omožiš se? Zakaj se omožiš, Nana?»

«Čas mi je, omožiti se. Snubač je prišel in odbiti ga nisem mogla, ker nisem imela vzroka. Srobotovega Klemena poznaš?»

«Poznam. Zakaj pa ravno njega vzameš? Zakaj ne počakaš? Zakaj se ti tako mudi?»

«Mudi se mi ravno ne. Pa saj menda vidiš, da izbirati dosti ne morem, ker sem revna. Vesela sem, da me je snubil Klemen.»

«Oh, Nana, nespametna si. Dobila bi lahko boljšega, bogatejšega. Povedal sem ti, da se oženim tudi jaz.»

«Tudi?»

«Précej, ko dobim hišo in zemljo, za katero me hočejo oslepariti. Nana, pusti Klemena, pusti in počakaj!»

«Pustiti ga ne morem, ne smem. Kaj bi počeli moji stariši? Kaj bi dejal Klemen in ljudje?»

«Nana, kaj mene nimaš nič rada?»

«Rada, samo pameten bodi in pošten in delaj rad!»

Jerom se pomakne bliže, stegne proti nji roko in ji reče proseče:

«Nana, ako me imaš res rada, tako rada, kakor te imam jaz, pusti Klemena

in počakaj, pa vzemi mene!» Pogleda ji v obraz, kakor bi hotel videti njeno dušo.

Nana osupne, šivanje ji skoro pade iz rôk.

«Tebe da bi vzela? Pameten bodi, Jerom, pameten!»

«Vzeti me nečeš, ne maraš, haha!» nasmeje se bridko pohajač. «Vzeti me nečeš, ker nimam hiše in nič drugega. Toda, kakor sem ti že rekel, moje bode še vse. Pred dvema dnevoma mi je spisal Ljube zadnjo tožbo, in sedaj bode kmalu vse moje!»

«Jerom, vzeti te ne morem, ne zato, ker nimaš ničesar, ampak zato ne, ker si revež, ker si bolan.»

«Ha, to je, Nana, da ne maraš mene? Vem, kaj misliš reči. Povedati mi hočeš, da sem blazen, kakor slišiš od ljudij, kateri so vsi moji sovražniki in me preganjajo ter se norčujejo iz mene. Toda, Nana, pravim ti, ne verjami jim!»

Nana je molčala; ni vedela, kako bi mu odgovorila, da bi ga preveč ne razžalila.

«Nana, pusti ga in vzemi mene, ker jaz se tudi oženim!»

«Oženi se, toda jaz te ne morem vzeti, — tebe ne, saj še zdrav nisi!»

«Ne? Mene ne? — — Klemena pa vzeti ne smeš, ne smeš, pravim ti, ne smeš vzeti Klemena!»

Takrat vstane in počaka, kaj mu odgovori.

«Jerom, Jerom, braniti mi ne moreš.»

«Ne omoži se! Čakaj, jaz se oženim tudi!» Žalostno so zveneče zadnje besede, prošnja se je mešala z grožnjo v njegovem glasu.

«Slušaj me!»

Nana je molčala še vedno in urno šivala.

Jerom vstane in se hitro oddalji. A predno se skrije za voglom hiše, obrne se, povzdigne prst in pravi:

«Nana, čakaj!»

Potem izgine.

Nana je zrla za njim, in solza ji je prišla v oko. Storilo se ji je inako, ker je videla, da je Jerom žalosten zaradi nje, toda pomagati mu ni mogla. Misel, katero si je vbil v glavo, bila je nespametna. Katera bi ga hotela vzeti, in kdo bi mu dal dovoljenje, ko nima ničesar in ni zdrav!

«Res, blazen je, blaznega so storili večinoma ljudje, ki niso znali ž njim dobro ravnati. Z lepimi besedami in dobrim vzgledom obdržali bi ga bili na pravi poti», pravi Nana sama sebi, kar si je bila povedala že večkrat.

Nesrečnež se ji je smilil jako.

VI.

V nedeljo sta bila Klemen Srobot in Kotarjeva Nana oklicana. Sedaj je bila torej svatba trdno sklenjena. To ni sicer nič čudnega, le čuditi se je, da vsaka svatba vzbudi toliko potrebnega in nepotrebnega govorjenja. Celó «vaški pohajač», kateri se ni menil za druge reči, vprašal je tega in onega, ali se res moži Kotarjeva Nana?

Ljudem se je zdelo čudno, da izprašuje «vaški pohajač» tako stanovitno o tej ženitvi. Popraševali so se, kaj to pomeni, in čez nekaj dnij se je skuhalo prečudna novica, da sta «vaški pohajač» in Kotarjeva Nana imela zmenek. Kakor je bila ta novica očitno zlagana in preneumna za pametne ljudi, nese jo nekdo Klemenu na uho.

Klemen se zavzame in pri prvi priliki popraša nevesto, kaj je resničnega v tej govorici.

Nana se prestrašena zjoka in ga vpraša, kdo ga je nalagal tako grdo.

«Povsodi govoré takó», pravi Klemen nevoljen.

«Klemen, ljudje lažejo!»

Pové mu vse natanko. Klemen ni našel nič slabega, ampak še bolj vesel je bil svoje neveste, ker je bila tako dobrosrčna in usmiljena. Pohvali jo in obljudi, da Jeroma ne bode zaničeval.

«Vidiš ti, Klemen, kako so včasih ljudje nespametni», pravi mu na koncu svoje izpovedi.

Jerom ni našel mirú. Preganjalo ga ni samo sovrašтво do brata, do ljudij, odslej ga je mučila še bridka zavest, da se Kotarjeva Nana omoži in neče vzeti njega. Zanj so minevali dnevi brez mirú in pokoja in noči brez spanja, premišljeval je noč in dan, snoval načrte, kako bi preprečil to svatbo. Toda izmislil si ni ničesar, kar bi svatbo razdrlo ali vsaj ovrlo. Jedino upanje je bilo, da dobi v tem času tožbo, potem pa hišo in posestvo. Šele tedaj bi mogel stopiti pred Nano in njene stariše ter reči:

«Pusti Klemena, vzemi mene! Glej, vse, kar imam, je tvoje!»

Nobena rešilna zvezdica mu ni posijala v temno, razburkano dušo, da bi ga umirila in poživila iznova.

Nadlegoval je Ljubeja, kdaj pride razsodba iz sodišča, katero je pričakoval tako težko, kakor bolnik zdravja. Ljube se je norčeval iz njega, zakaj Jerom ni imel več denarja, da bi plačeval zanj. Čampelj mu je dal pijače le takrat, kadar mu je poprej plačal.

Nekega večera sreča Klemena samega na poti iz cerkve. Ustavi ga in reče: «Stoj, da ti nekaj povem!»

«Povej, kaj te teži, ali pa vprašaj, ako česa ne veš!»

«Slišal sem, da se ženiš, Klemen, da se ženiš pri Kotarjevi Nani. Toda rečem ti, pri Nani se ne smeš ženiti.»

Klemen se zasmije, ko sliši resne Jeromove besede.

«Ne smejaš se! Svarim te; ženiti se ne smeš pri Nani!»

«Zakaj pa ne, Jerom? Kaj se misliš ti ženiti pri njej ali kâli?»

«To naj te ne skrbi! Še jedenkrat ti pravim: nikar se ne ženi!»

Po teh besedah gre urno svojo pot. Klemen nekaj časa gleda za njim, potem gre s smehom na obrazu povedat Nani, kaj mu je prepovedal «vaški pohajač».

Čas je potekal hitro; kakor bi mignil, prišel je zadnji teden pred poroko. Mizar je bil že pobarval opravo, in čevljar zbil novo obutal. Pripravljale so se zadnje reči za skromno svatbo. Čimbolj se je bližalo h koncu, tem huje je bilo Jeromu. Z Nano je govoril še samo jedenkrat, pa odgovorila mu je, da njega ne more vzeti, in mu zapovedala, naj je ne nadleguje več. Nevoljen je bil nekoliko na njo, toda imel jo je še vedno rad. Udal se je misli, da mora prepričati svatbo. Bilo mu je obupati, zakaj od nikoder ni prišla ugodna pomoč. Rzsodbe iz sodišča ni bilo. Belil si je glavo noč in dan; po noči ni mogel več ležati na skednju, ampak vsak večer je prilezel v mraku skrivaje v bližino Kotarjeve hiše in se zleknil za bližnji plot. Tukaj se je hotel prepričati, ali pride Klemen k hiši ali ne.

Vsa znamenja so kazala, da bode skoro svatba. Jerom se je jezil in kled na tihem Klemena, kateri se prav nič ni menil za njegovo prepoved in svarjenje. Kar pové nekdo Jeromu, da bode svatba čez tri dni.

Ta novica ga silno razburi. Uničeni so bili zopet vsi boljši sklepi, ki so silili v poslednjem času na površje. Strašne, grozne in hudobne misli so mu polnile dušo. Maščevanje, škodoželjnost

in drugi hudobni naklepi so silili v njegovo srce. Najrajši bi bil strl vse ljudi, zakaj potem bi ga nihče ne preganjal in ne oviral njegovih želj.

V mraku gre na mesto, kjer je že preležal nekaj večerov. Leže in neka nenavadna misel se ga polasti, katere pa ni kar nič odganjal, ampak še bolj negoval, ker je dobro služila njegovi škodoželjnosti in maščevalnosti.

In morda je bil sam zlobec, ki mu je šepetal na uho:

«Ubij ga! Ubij Klemena!»

Rad je poslušal te zdvijane glasove, ker so stregli njegovi strasti. Roke so se mu pestile in obšló ga je veselje pobijanja. Streti vse tiste, kateri so mu na poti do sreče, to se mu je zdela velika slast. Zibal se je že v razkošnem veselju, ko se mu je pokazala v daljavi dôba — brez tekmecca in nasprotnikov. Premišljal je, ali pride Klemen nocoj h Kotarju ali ne, ali bi poskusil zvršiti svoj namen; premišljal je, kje bi ga našel, ako bi ga nocoj ne bilo.

Takrat se začuje hoja. Jerom se potuhne še bolj, napnè ušesi, da bi spoznal hojo. Spozna jo, saj jo je poznal od zadnjih dnij; prodira temo z iskrecimi očmi, da bi se prepričal še bolj.

Ni se motil. Prišlec zavije v Kotarjevo hišo.

«Imam te!» sikne Jerom in sladek občutek ga prešine po vseh udih. Vleže se in premišlja, kako bi zvršil svoj grozni sklep.

Mahoma se pa spomni besed Čampjevih:

«Ne ubijaj! Ti prideš na vislice!»

Za hip potlači ta spomin vse druge misli, a skoraj se oglasi nekaj v njem:

«Pameten bodi! Ubij ga! Kdo te pa vidi? Glej, sam si, noč je temna, nihče ne vé, da se jeziš nanj. Ubij ga! Kdo ti

pa kaj more za to? Drugače ne dobiš Nane.»

«Ne ubijaj!» pravi mu drugi glas.

«Kakor hočeš! Ali ga ubiješ, ali pa ne! Ako ga ne ubiješ, bode on kmalu Nanin mož; ako ga pa potolčeš nocoj, česar še nihče vedel ne bode, bode Nana tvoja.»

Tako sta se bojevala v njegovi duši dobri in hudobni duh. In dobri duh, njegov angelj varih, je imel premalo moči do njega, zakaj Jerom je vstal in siknil med zobmi:

«Nana mora biti moja! Ubijem ga!»

Na sosednjem tnalu si poišče močen kol in se vstopi na prežo za debelo tepko ob poti, koder je moral Klemen mimo.

Noč je bila kaj neprijazna. Mesec še ni bil izšel, nobena zvezdica ni migljala, nebo so zakrivali temni oblaki, v vrhovih dreves je šumelo skrivnostno in za gorami je votlo bobnelo. Bližala se je nevihta.

Jerom ni opazoval narave, stal je za tepko, komaj sopel in z izbuljenimi očmi zrl v temo, da bi zagledal, od kodi pride Klemen.

Klemen je bil pa takrat dobre volje. Z nevestinimi stariši je razpravljal, kako se bode svatovalo; ugibali so, kako naj gospodarji, da bi mu šlo bolje. Nana je pa pridno šivala in kratkočasila vse.

Bližala se je ura duhov, ko vošči Klemen lahko noč in se napoti proti domu. Veselje ga je storilo brezskrbnega in nepazljivega. Nič ni pazil na pot, zakaj prevzele so ga bile prijetnejše misli, in malo da se ni zaletel v tepko, za katero ga je čakala živa smrt.

Ni pa še stopil dveh korakov od tepke, prileti mu namerjeni kolec s tako silo na glavo, da kar nem pade na zobe in se ne zavé. Nató Jerom še jedenkrat udari, da bi tem gotoveje ne

vstal več, zažene smrtni kolec proč in zbeži. Nikjer se ni nič ganilo, vendar je obšla hudobneža taka groza, da je bežal na vso moč od tega kraja.

Vzbudi se mu vest in ga žene z nepremagljivo svojo silo naprej, naprej brez namena. Ne upa se ustaviti, da bi ga ne zajeli preganjalci. Zdi se mu, da čuje njih vpitje, in kadar razsvetli blisek pokrajino, vidi njih postave, ki deró za njim. Včasih zakriči, toda stoteren odmev mu udari na uho, kakor bi se mu rogala nebo in zemlja. Zdi se mu celó, da so prihrule čarovnice vsega sveta skupaj in ga sedaj lové, da bi ga raztrgale; zemlja mu gori pod nogami, saj niti trenutek ne more stati miren. Le naprej, naprej! Sope kakor obrzdan konj in znoj ga obliva, toda ne more se odpočiti! Le naprej, naprej! — — Toda ni bilo nobenih preganjalcev, niti čarovnic, bilo je le gromenje groma, treskanje in vršenje vetra, ki je tulil in divjal po poljanah.

Tako ga je preganjal ostri bič vzbujene vesti.

Ploha, ki se kmalu vlije, vzdrami nezavestnega Klemena. Težki udarec mu po sreči ni prebil glave, ampak je le pretresnil možgane tako, da se je Klemen zgrudil brez glasú kakor mrtev. Otiplje si bolečo glavo, ni-li kje ranjena, potem se počasi vzdigne — ker glava je silila vedno k tlom — in tava nazaj k hiši. Kri mu je še curljala po vratu, in treba mu je bilo obvezila.

Ustrašijo se Kotarjevi, ko mu na trkanje odpró in ugledajo pri luči Klemena brez klobuka, premočenega in krvavega po glavi in tilniku.

«Za božji križ! Kaj pa ti je? Kaj se ti je pripetilo?» vzklikneta Nana in mati.

«Nič hudega. Nekdo me je otrnil po glavi, da se mi je kar posvetilo in sem padel na tla.»

«Kje? Kdo te je?»

«Pri tepki sem bil menda ali kje, ko mi prileti nekaj na glavo, spoznal pa nisem, kdo me je, čeprav me je dosti dobro oplazil.»

«O, Bog nas varuj! Človek si pa tudi nikdar ni svest življenja!» pravi mati.

Nana se pa spomni nečesa. Šepetne si: «On ga je!» in hitro izmije malo rano, iz katere je najbolj lila kri. Obvežejo mu glavo in ga položé na postelj, ker mu je prišlo slabo in ga niso smeli spraviti domov. V skrbeh so sedeli vsi trije pri postelji in ugibali, kdo bi mu stregel po življenju. Nana ni hotela razodeti svojega suma, ker se je bala, da bi po krivem ne obdolžila Jeroma. Molila je, da bi milostljivi Bog odvrnil nevarnost od Klemena.

Zjutraj se o poboju hitro razvé po vasi. To je bilo vznemirjenja in govorjenja! Ljudje so postajali v gručah in si tolmačili dogodek po svoje. Najbolj je bilo čudno, ker ni bilo nobenega sledú, da bi se moglo soditi in skle-

pati o zločinu; tudi Klemen ni povedal ničesar, ker nikogar ni videl in spoznal, ali si pa ni upal izreči svojega suma. Samo Nani je skrivaj razodel, da misli Jeroma, zlasti zato, ker mu je bil pred nekaj dnevi pretel in prepovedal ženiti se.

Klemen je moral nekaj dnij preležati, zakaj glava ga je hudo bolela in vročinska mrzlica ga je nadlegovala. Toda kmalu se je popravil toliko, da je vstal. Svatba se je zavlekla za jeden teden. Zato se je potem svatovalo tem veselejše.

V tem času se je pa pripetilo nekaj drugega, kar je vzbudilo dosti govorjenja. Ljudje so pogrešili vaškega pohajača, Jeroma. In ta slučaj so bistroumnejši vaščani staknili z onim skrivnostnim pobjem, katerega ni moglo nič pojasniti.

Sedaj je bilo marsikomu nekaj jasneje. In jasneje je bilo tudi, da ni varno spreti se z vaškim pohajačem.

(Konec.)

Med valovi življenja.

(Povest. Spisal Dobrávec.)

III.

Mlakar mlajši je mnogo občeval z Videnskim. Tudi z Lucijo sta si bila dobra. Nikdo se ni temu čudil. Mlakar jo je dobil, to je bila beseda med mladimi in starimi ženskami.

Sploh imajo Poljanke poseben dar za to, da zvedó, kje bode kakšna ženitev. Gosposke mladenke se v tem prav nič ne ločijo od svojih kmečkih sotržank. I kaj bi! Nežnim glavicam je prva in največja skrb, da pridejo čim prej tem bolje na trdna tla. Vsaka se želi omožiti. Ko to doseže, tedaj se

nekaj dni ponosno ozira na svoje prejšnje tovarišice, kakor bi hotela reči: «Da, da, vsaki ni usojena ta sreča.» Kmalu pa spozna, da samo oblika svetega zakramenta, lesk poročne obleke in druge mimogredoče stvari niso še zadosti za zakonsko srečo. Nikdo je potem ne občuduje, kakor se je godilo v dan poroke, ona sama obmolči in spozna slabosti novega življenja, slabosti, o katerih prej ni niti sanjala.

Balant je še vedno zahajal «na konec» in prepričan je bil, da hoče Olga le

Vaški pohajač.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

VII.

Stara Trznarica je užila po moževi smrti malo veselih ur. Žalostil jo je najbolj sin Jerom, zaradi katerega je morala preslišati mnogo, mnogo očitanja od drugega svojega sina in od sinahe. Žalilo jo je nevoljno mrmranje ljudij, kateri so črtili njenega sina, zaničevanega vaškega pohajača. Ljubeče materino srce je krvavelo; vsaka beseda, katero je slišala zaradi Jeroma, ranila jo je kakor brušen nož. Sama je želela bolj, kakor vsi drugi ljudje, da bi bil sin dober in pošten, toda ni ga mogla izpreobrniti. Molila je vedno, dajala za svete maše, opominjala ga, toda bilo je vse zaman: sin je ostal tak, kakoršen je bil, ali pa celó še nekoliko slabejši. Molila je tudi, da bi Bog rešil njega in njo.

Pa vendar, ko je pogrešila svojega sina, zgrozila se je, misleč, da je morda že mrtev, da je storil žalostno, nekrščansko smrt.

Pričakovala je od ure do ure, od dné do dné, da se vrne, potem od tedna do tedna; molila je iskreno noč in dan, noč in dan je vzdihovala in jokala, da bi videla vendar še enkrat svojega nesrečnega sina. Toda ni ga bilo, niti glasú o njem; mesto tega pa zašumi po vasi, da se je Jerom v obupu najbrž končal sam sebe. Ko zvé to mati, zgrudi se od bolesti, zakrije si obraz in zaplače, kakor bi hotela prelitati zadnjo solzo zanj in zakliče obupno: «Jerom! Jerom! Jerom!»

Toda ti glasovi so udarjali le na ušesa ljudem, kateri so jo sicer pomihovali, toda bili hkrati veseli, da ni več vaškega pohajača, kateri jim je bil le

v nadlego. Nihče ni storil koraka, niti ganil mezinca, da bi ji privêdel sina nazaj, ali ji povedal, kje je, ali pa — če je že mrtev — pokazal vsaj mesto, kjer leži njegovo truplo. Celó Ambrož ni imel srca za brata in mater. Jadikovanje materino ni mu šlo k srcu, ker se je zibal v notranjem veselju, da se Jerom ne povrne več, in ne bode treba skrbeti za obleko in hrano, ne bode treba več skrivati stvari pred njim. Tako je pač skoro vselej, ko človek prične skrbeti zase. Srce zakrkne in potem ga ne gane vsaka reč.

Mati ni imela pokoja; hotela je zvedeti, kje je otrok njenih bolečin. Ko je videla, da ni ptuje pomoči, šla ga je iskat sama. Molila, prosila, vzdihovala je, popraševala ljudi, ali je videl kdo njenega sina, hodila na polje, hodila po logih, gozdih in jokala kličoč: «Jerom! Jerom! Jerom!» kakor bi ga hotela priklicati z onega sveta. Toda nihče se ji ni odzval, le jok ji je udaril včasih na uho, ako se njen glas ni izgubil tam v daljavi. Pogledala je v vsak grm, za vsako deblo, za vsako skalo, ne najde-li kje vsaj mrtvo telo. Dala bi je prenesti v posvečeno prst, da bi imelo vsaj po smrti mir. Toda nič, nič! Nikjer sledú za sinom, kakor bi se bil udrl v tla ali poletel med oblake. Pešale so že stare noge, oči so se sušile in glas je postajal hripav, nerazločen. Toda nič, nič!

Ko je preiskala vse domače gore in dole, vse dobrave in polja, ko je vprašala sleharnega, kje je njen sin, in ko še ni zvedela o njem ničesar, udala se je volji božji in goreča molitev se je vzdigovala v višave pred Najvišjega za

milostno sodbo nesrečnemu sinu. Blažilen mir se je vselil v njeno dušo.

Mlada Srobotovka je bila préej po poroki nekam otožna; nobena reč je ni prav razveselila. Ljudem se je zdelo to čudno, zakaj malokdaj se čuje, da bi ne bila mlada žena prve tedne po poroki vesela, ker časa za žalost in skrb je še potem v življenju dovolj in preveč. Nana se ni imela nič pritoževati; mož je bil dober, in oče in mati njegova tudi, in druge sile ni bilo. Vse bi bilo dobro, le nekaj ji je dejalo notri v prsih :

«Glej, ti si kriva, da je Jerom pobegnul in si najbrž sam končal življenje! Zakaj si bila ž njim prijazna? Zakaj si mu obudila nesrečno misel na ženitev? Zakaj nisi bila previdna?»

Noben glas je ni umiril in ji potolažil tanke vesti. Vlekla je vsak pogovor skrbno na ušesa, da bi ujela kako besedico in bi slišala kaj o Jeromu, ali se je že vrnil, ali kje je. Toda slišala je le razna dozdevanja, katera so si bila podobna v tem, da Jeroma ni več, da si je najbrž sam končal življenje. Najbolj jo je pa bolelo, ker so nekdanje tovarišice njene, ki so ji bile sedaj jako nevoščljive, nalašč poudarjale, da je ona kriva njegove smrti. To očitanje ji je šlo tako k srcu, da je skrivaj jokala in molila, da bi ji ljubi Bog vendar pomagal in odvrnil od nje nekrščansko očitanje.

Res ji je dejalo nekaj: Dosti prida ni bil, ker ti je hotel ubiti moža, a takoj se je oglasil drugi glas :

«Kaj mu hočeš? Blazen je bil; ni vedel, kaj je počel!»

Smilila se ji je nesrečna mati, toda ni ji mogla pomagati.

Vaško ljudstvo je bilo pa že sklenilo sodbo o pohajaču :

«Kakoršno življenje, taka smrt.»

Ženske so povedale marsikaj, saj veste, da so bolj jezične in več povedó, kakor je treba. Vendar so bile vse nekako takih-le mislij :

«Molili so premalo, molili. Za denar jim je bilo hudo, pa ga k sveti Krvi niso peljali, da bi bili izgnali hudobnega duha iz njega. Saj ni blaznel, le obseden je bil, in hudobec ga je potegnil nazadnje s seboj.»

Mislil si je še vsak zraven, kar si je hotel. Veseli so pa vendar bili in so rekali tje v jeden dan :

«Bog nas varuj še kdaj take nadloge!»

Dobre tri tedne je bilo minulo po svatbi Klemena in Nane. Ljudje so bili že nekoliko pozabili dogodkov predzadnjih dni, in njih govorjenje in mišljenje je bilo zopet v starem tiru. Trznar je bil zadovoljen, ker ni bilo brata več nazaj, in mati se je udala ter molila, molila. Zadnji dnevi so jo kaj postarali. Hrbet ji je lezel v gubo, obraz je upadal, oči so se udirale pod čelo, lasje so sivali kar čez noč. Toliko duševnih stisk ni užila več let skupaj, kakor v zadnjih dneh.

Mračilo se je neke sabote večer. Zadnji prameni večerne zarje so se prelivali v svetel sijaj, zvezde so se prikazovale in tihi nočni mir je legal na pokrajino. Popihnil je lahen zahodni vetrič, zazibal listje na drevju v tajnostno vršenje in donašal sveži hlad, kateri se tako prilega po vročem dnevu. Ljudje so popuščali delo, otresali se delavniškega prahu, umivali se in posedali pred hišami, da še malo pokramljajo med seboj.

V Pusti Dragi je sedel krčmar Čampelj pred hišo in poleg njega Ljube, kateri je držal v roki polič in pil v presledkih. Ljube mu je pravil novice, katerih si je bil nabral po vaseh, in Čampelj je izpraševal, ali so kaj zvedeli,

kam je prešel tisti neumni Trznarjev Jerom. Ljube se je smejal, spomnivši se ga, zakaj zdelo se mu je dobro, da ga je včasih tako grdo peharil in pil na njegov račun.

Kadar se meniš o volku, takrat pride, pravi star rek.

Nakrat se pojavi pred njima v polmraku človeška postava. Oba osupneta ob nenadni prikazni, zakaj čuti ni bilo nobene hoje. Upreta oči v oprezno bližajočo se osebo in vidita, da je gologlav in bôš možak: obraz mu je zarasel in obleka podobna cunjam.

«Kdo je?» zagrmi oblastno Čampelj, kateremu se je zdel prihajač jako sumljiv.

Prišlec se ustavi in ju gleda. Tresle so se mu noge v kolenih, da se je oprijel bližnje skladavnice.

«Kdo je?»

«Haha! Ali me ne poznaš več? Ali si me že pozabil?»

Votlo zazveni to vprašanje, in Čampelja in njegovega gosta obide zona pri tem znanem votlem glasu. V svoji praznovernosti sta mislila, da je duh pokojnega Jeroma, kateri sedaj blodi po krajih, koder je hodil v življenju, ker Jerom je bil itak mrtev. Spomnila sta se v hipu nekaterih grehov, za katere se še nista spokorila.

«Ali nisi Jerom? Trznarjev Jerom?» vpraša Čampelj.

«O, o, Jerom?» začudi se Ljube od samega strahu.

«Jaz sem, Jerom. Kaj si ti tukaj, Ljube, ti?» odgovori Jerom in stopi bliže.

«Daj pit!»

Rekoč poseže po poliču, katerega mu izpusti Ljube nehoté, in izprazni v hipu njegovo vsebino. Sedaj sta bila Čampelj in Ljube prepričana, da je pred njima

živ in znan človek, zakaj ni se še slišalo, da bi pili tudi duhovi.

«Ali te še ni vrag odnesel, ti nepridiprav prismojeni?» izpregovori Čampelj, kakor je sicer govoril ž njim. «Kdo ti je vzel klobuk in črevlje? Kje si se potepal, da visi vse od tebe?»

«Povej, Ljube, povej, kaj pravi tožba? Ali je hiša moja, ali je bratova? Povej! Kako je?» vpraša Jerom. Vesel je bil, da je našel Ljubeja, kateri mu lahko vse pojasni.

Ljube si je pa mislil: Sedaj mu lahko povem, ko je čas, da se ga vsaj odkrižam in imam potem mir.

«Jerom, nič ni. Tožba pravi, da je vse bratovo. Kar ubriši se pod nosom in potrpi, potrpi!»

«Ha! Tristo — —! Mojega nič?»

«Béži, béži! Saj vedó, da si neumen!» pravi porogljivo Čampelj.

«Jaz nimam nič! Ali je to pravica?» zakriči obupno Jerom. «Mojega nič! Sleparji se masté z mojim blagom! Hahaha! Gorjé jim! Ubijem jih, ubijem. Haha! Ubijem kakor gada, haha, ubiti znam, haha!»

Nekaj groznega je bilo v teh besedah.

«Povejta mi, ali se kaj joka Kotarjeva Nana?»

Ona dva se spogledata pomenljivo, in Čampelj odvrne:

«Zakaj bi jokala? Možila se je in dobrega moža imà.»

«Kaj praviš? Lažeš, Čampelj! Vem, možiti se ni mogla!» zakriči iznenajen.

«Tako si mislil in hotel ti. Pa jaz ti pravim, zmotil si se, Nana je vzela Srobotovega Klemena», pové zasmehljivo Čampelj, in nekaj se mu zasveti v glavi.

«Ali ni mrtev? Ali ga nisem pobil?» Ta misel mu uide glasno.

«Slabo si meril, slabo. Pobijati ne znaš!» zarezí se Čampelj.

«Ne znaš!» dostavi Ljube.

«Ne znam pobijati, pravita vidva? Hahaha! Glejta pa sedaj, kaj znam! Glejta, kako se zna maščevati Jerom za vse krivice! Haha! Videla bodeta, kdo zmaga, jaz ali moji sovražniki!»

Po teh obupnih in divjih besedah zbeži po poti v Korita. Razločno se čujeta blazen smeh in preklinjevanje, katero je bruhal iz sebe.

«Ubil bode kakšnega, ubil!» meni Čampelj.

«Ubil!» pritrudi Ljube. «In obesijo ga, obesijo!»

«Drugega ni vreden.»

Tako se pomenkujeta naša poštenjakoviča kake pol ure, ugibajoč, kaj utegne učiniti blazni Jerom. Njegovo čudno vedenje, obupne in odločne besede so obetale nekaj groznega, nesakdanjega. — — —

Ne dolgo potem razsvetli temo čudna svetloba. Naša znanca, ki sta bila še skupaj, pogledata in opazita žarenje neba. Hkrati jima udari na uho vpitje in zvonjenje.

«Ogenj, ogenj!» vzklikneta hkrati.

«Korita goré!» pravi Čampelj, ženi v vežo zavpije, da je ogenj, in steče po poti, za njim pa Ljube. Pomagati nesrečnikom je prirojena čednost človeška. Nihče menda ni tako trdosrčen, da bi ne hitel na pomoč ljudem, kateri so v nesreči. In hujše nesreče od ognja za kmeta menda ni, saj mu uniči največkrat vse razven golega življenja, ali pa še to.

Ko prideta na višino in se jima odprè dolina, uzreta pred seboj gorečo vas. Gorele so hiše in gospodarska poslopja, da je švigal plamen visoko, visoko in se trgal. Dim se je valil v velikanskem stebru pod nebo in se v višavi razširjal v gost, siv oblak, kateri se je krvavo žaril v svitu ognja. Ljudstvo je

drlo na pomoč, zvonovi so zvonili, vse je bilo splašeno, razburjeno in zbegano. Kmalu dospeta znanca v vas. Vaščani so vpili obupno, jokali, vili roke proseč pomoči. Ta je bil bôš, oni kobast, drugi v samih hlačah, tretji le v jednom črevlju, gologlav, tu je bila ženska v samem krilu, ona je imela v vsakem naročju jednega otroka. Živina je tulila, ker ni hotela iz hlevov, prešiči so krulili, kokoši so preletavale, golobi krožili v naglem letu okoli hiš, dokler jih ni omotila vročina. Ljudje, ki so bili prišli gasit, niso imeli vode, ker v kalu je bilo le še nekoliko goščave. Vlačili so iz gorečih hiš opravo, orodje, iz kašč nosili žito in pridelke, vozove so vlačili iz ognja in jih speljavali na njive. Vse je delalo, vsak po svoji moči, da bi se otelo, česar ni obliznil ogenj. Ustaviti ga niso mogli, ker ni bilo vode, strehe pa so bile suhe. Celó gospod župnik, kateri je prihitel na vas, ni mogel ognja ‚panati‘, tako so rekali ljudje. Požar se je širil od strehe do strehe. Pol vasi je že plamtelo, in vnela so se slemena druge polovice.

Med tem se je bilo nateklo ljudij iz sosednjih vasij, da jih je bilo polno in so bili drug drugemu na potu. Vsi so pomilovali nesrečne, obupavajoče Koritčane, kateri so postali mahoma berači. Videč, da ni mōči ničesar rešiti in ognja ne pogasiti, pustili so delo in stali v gručah, zroč goreče hiše in umikajoč se požaru, ki se je širil vedno naprej.

«Kdo je zažgal? Kje se je vnelo? Kako je začelo goreti?» izpraševali so vse vprek.

Toda nihče ni znal odgovoriti. Ko so opazili ogenj, bilo je že več poslopij do tal v ognju.

Med splošnim vpitjem in jokom ljudstva se je včasih začul znan krohot, da so vsi zrlí v ono stran, od koder

je prihajal, in videli človeka bôsega, gologlavega, odurne zunanosti, ki je divjal po poti med gorečimi hišami in se krohotal blazno. Nekaterim se je zdelo, da vidijo vaškega pohajača. Ta prikazen je vzbujala nekoliko groze, zakaj mislili so za trdno, da je Jerom mrtev.

«Veste, kdo je zažgal? Hehe! Jaz pa vem, kdo je», pravi krčmar Čampelj okoli stoječim ljudem in se namuzne lokavo.

Vsi se zavzamejo ob teh besedah.

«Kdo? Povej! Kdo je taisti? Kje je?» izpraševali so ljudje osupli in vzburjeni.

«Pokažem vam ga, le čakajte nekoliko! Tisti je hotel tudi Srobotu pobiti.»

«Oh! Čujte! Ni mogoče!»

V tistem hipu pridirja nasproti blazni Jerom.

«Glejte ga, glejte! Hehe! Ta-le je zažgal! Le pogledajte ga!» rekoč, pokaže Jeroma.

Ljudje se ozró, in ko spoznajo Jeroma, zavpijejo:

«Pohajač je zažgal.»

«Pohajač je zažgal. Primate ga!»

Te besede se raznesejo po vsej vasi od konca do konca, udarijo na uho obupnim ljudem in vzbudé nepopisen srd in jezo v srcih nesrečnega ljudstva. Skoro pozabljeno sovraštvo je hipoma vsplamtelo.

«Kje je pohajač? Kje je požigalec?» razlegne se krik nesrečnih vaščanov, katere je navdajala maščevalnost do zločinca.

«Glejte ga tam, tam! Glejte ga, kako beži! Uiti hoče! Za njim! Primate požigalca! Ubijte ga! Na ogenj ž njim!» odgovarjali so divji obupni glasovi, polni strasti in maščevanja.

«Za njim! Po njem! Primate ga!»

In ljudstvo udere za svojo žrtvo, da se zmaščuje zaradi nesreče, katero jim

je vsul s svojo zlobno roko na glave. Divji človeški lov nastane. Spredaj pohajač, za njim pa razkačeno ljudstvo:

«Zgrabite ga! Prestrezite ga! Pobijte požigalca!»

Ko Jerom zapazi razkačene preganjalce, napne vse svoje moči, da bi jim utekel. Dela ovinke, teče v najgostejšem dimu in blizu ognja, da bi mu ne sledili tje, toda bile so zaman zvijače. Razsrjeni preganjalci ne pusté iz očí svoje žrtve niti za hip. Kaznovati ga hočejo za požiganje. Daljava se je krčila vsak trenutek, zakaj pohajač je bil sestradan in utrujen, a preganjalce je gnala jeza in maščevalnost.

Drugo ljudstvo pa mirno zrè divji prizor. Napačno se jim zdi oteti požigalca. Ta in oni se je pač hotel ustaviti množici, toda moral se je umakniti, da ga ne pogazi za vse drugo slepa množica. Vas gori, toda vseh oči in misli so obrnjene drugam. Namestu joka in stoka se pa razlega krohotanje pohajača in divji krik preganjalcev.

Ljudstvo je pričakovalo nestrpnost konca človeške gonje. Kar pade Jerom skoraj sredi vasi, izpodtaknivši se ob kamen.

Preganjanci zakričé, in kakor bi trenil, padejo najbližji nanj s pestmi.

Grozen obupen krik zazveni po vasi, da vsakoga, komur je udaril na uho, presune do mozga.

To je bil zadnji krik blaznega Trznarjevega Jeroma. Srditi ljudje so se zagнали nanj, pahnili in potlačili ga, da ni noben glas več mogel iz njegovih prsij. Živa kopica je nastala okoli pobitega pohajača; vsakdo je hotel videti groznega človeka, ki je napravil toliko nesrečo.

Sedaj pa zazveni drug obupen krik, in med množico si dela pot suvaje in pehaje stara žena — Jeromova mati, katera je bila zvedela, kaj se je zgodilo njenemu sinu. Ljudstvo se obrne v

starico, takrat pa ona odrine v stran zadnje ljudi, ki so ji zapirali pot k sinu, in se zgrudi na stegnjenega, okrvavljenega Jeroma. Hropel je že in pojema.

«Moj sin! o moj nesrečni Jerom!» vzklikne mati. Veselje jo prešine, ker ima zopet svojega sina; toda ko vidi, kakšen je, zaboli jo v srce in solze ji uderó na obraz sinov, katerega objema in poljublja.

«Jerom, Jerom! — Morilci! Pobili ste mi otroka. Ubijalci!» Tako kriči njegova mati.

«Kaj? Mi smo morilci? Ubijalci? To pravi ona, ki je njegova mati?» odgovarjajo razkačeni ljudje.

«Kamenjajte jo! Rodila ga je ona, ona je kriva naše nesreče!» pravijo drugi obupni glasovi.

«Pobijte jo!»

In skoraj bi bilo padlo razdivjano ljudstvo na jedno mater, zakaj silno je bilo razkačeno.

Že so se vzdigovale trde pesti, da bi začele krvavo delo, takrat pa plane med množico gospod župnik. Stal je na koncu vasi, in ko je zvedel, kaj se godi na vasi, da preganja ljudstvo požigalca, hitel je na vas, da bi ga ubranil razkačeni množici. Prišel je prepozno za sina, toda še o pravem času za mater.

«Ljudje božji! Kaj ste naredili?!» vzklikne župnik in sklence roke.

Ljudje osupnejo in se streznejo. Zavedó se svojega dela in se umaknejo očem župnikovim, kateri jih je gledal svareč in grozeč.

Župnik se skloni k materi in k sinu, in spozna, da se pohajač bori s smrtjo. Duhovnik dvigne roke in moli, mati pa

vzdihuje in joka. Jerom hrope vedno votleje, kar se mu ulije nenadoma kri iz ust. Mati obupno zavrisne, sin pa obledi in — izdihne. — — —

Pogorelo je vse, kar je dosegel plamen, tako, da pravi pripovedka: «Ogenj se je ustavil šele pri zadnjem plotu»

Ljudstvo je otelo malo več kakor golo življenje; uničeni so bili poljski pridelki, ker večina je bila že spravljena; ljudje so bili berači. Žalostni so hodili okoli pogorišč in nemo zrlji v kadeče se groblje, ostanek svojega imetka. Žalostna bodočnost jim je zijala nasproti.

V ponedeljek so pokopali Jeroma na svetokriškem pokopališču. Malo je bilo pogrebcev: bili so le jokajoča mati, brat, sestra in Kotarjeva Nana. Samo ti so z gospodom župnikom molili za nesrečnikovo dušo, prosili mu večnega usmiljenja. Nesrečno ljudstvo pa je sipalo kletve na njegov grob.

To se je zgodilo dné tridesetega velikega srpana v tisočosemstotriinšestdesetem letu, katero je bilo dolgo leto nesrečnega spomina.

Na ogorelih razvalinah se je pa dvignila nova, lepša vas, in kmalu so se ljudem zacelile rane, katere jim je bil vsekjal požar. Počasi je ginilo v ljudskih srcih sovraštvo do nesrečnega požigalca, in do današnjega dné so mu odpustili že vsi. In marsikateri se pokesa skrivaj, da se je bil udal takrat strasti in mäsčevalnosti.

Gospod župnik je bil potolažil tugojočo mater z evangeljskimi besedami: «Brez božje volje še las ne pade z naše glave.»

